

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2012

Marie Tinková

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Sociální geografie a regionální rozvoj

Marie Tinková

**KAŽDODENNÍ ŽIVOT MATEK S DĚTMI
V SUBURBÁNNÍ ZÓNĚ A VE VNITŘNÍM MĚSTĚ**

**EVERYDAY LIFE OF MOTHERS WITH CHILDREN
IN SUBURBS AND IN THE INNER CITY**

Diplomová práce

Praha 2012

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Jana Temelová, PhD.

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu.

Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne 30. 4. 2012

.....
podpis

Za odborné vedení této práce a za cenné rady a připomínky děkuji především RNDr. Janě Temelové, PhD. Dále chci poděkovat svým rodičům za podporu ve studiu a svému příteli za trpělivost.

KAŽDODENNÍ ŽIVOT MATEK S DĚTMI V SUBURBÁNNÍ ZÓNĚ A VE VNITŘNÍM MĚSTĚ

Abstrakt

Cílem této diplomové práce je sledovat každodenní život matek s dětmi v suburbánní zóně a ve vnitřním městě, zachytit odlišnosti časoprostorové mobility matek v závislosti na jejich místě bydliště a zjistit, jak se tyto aktivity a návyky ve zvolených typech zástavby liší. Toto sledování a jeho vyhodnocení bylo uskutečněno na základě provedených polostrukturovaných rozhovorů. Pro výzkum byly zvoleny lokality Jesenice jako zástupce nové bytové výstavby v suburbánní zóně a Nová Harfa jako představitel nových rezidenčních prostor ve vnitřním městě.

Klíčová slova: každodenní život, životní styl, časoprostorová mobilita, rezidenční spokojenost, vnitřní město, suburbánní zóna, Praha

EVERYDAY LIFE OF MOTHERS WITH CHILDREN IN SUBURBS AND IN THE INNER CITY

Abstract

The aim of this thesis is to investigate the everyday life of mothers with children in the suburban zone and in the inner city, capture differences in the time-space mobility of mothers, depending on their place of residence and find out how these activities and habits differ in different types of residential environments. This monitoring and evaluation was based on the method of semi-structured interviews. For the research there were chosen localities Jesenice as a representative of new housing in the suburban area and Nova Harfa as a representative of new residential areas in the inner city.

Keywords: everyday life, lifestyle, time-space geography, residential satisfaction, inner city, suburban zone, Prague

OBSAH

1	ÚVOD.....	11
2	TEORETICKÝ RÁMEC	14
2.1	Časoprostorová geografie (time-space geography)	14
2.1.1	Koncepty v geografii času.....	15
2.1.2	Prostor a čas v každodenním pohybu jedince, druhy denních pohybů.....	16
2.2	Každodenní život obyvatel a životní styl	17
2.3	Každodenní život matek s dětmi	21
3	METODIKA PRÁCE	24
3.1	Vlastní podoba šetření	26
3.2	Realizace, vyhodnocení a zpracování šetření	27
4	INTERPRETAČNÍ RÁMEC	30
4.1	Praha na počátku 21. století z hlediska trendů v bydlení	30
4.2	Územní členění metropolitní oblasti	33
4.3	Základní charakteristiky vybraných lokalit	35
4.3.1	Jesenice.....	36
4.3.2	Nová Harfa	39
4.4	Základní charakteristika respondentů a jejich domácností.....	41
4.5	Hodnocení lokalit	43
4.5.1	Rezidenční spokojenost matek	44
4.5.2	Hodnocení občanské vybavenosti a veřejných prostor v lokalitách výzkumu ..	45

5	KAŽDODENNÍ ŽIVOT MATEK V SUBURBIÍCH A VE VNITŘNÍM MĚSTĚ	49
5.1	Aspekty ovlivňující každodenní život matek s dětmi.....	49
5.2	Analýza jednotlivých otázek šetření.....	52
5.2.1	Péče o dítě	52
5.2.2	Čas trávený doma nebo na vlastní zahrádce.....	61
5.2.3	Dopravní chování	64
5.2.4	Nákupní chování.....	68
5.2.5	Volný čas.....	72
5.2.6	Víkend	77
6	ZÁVĚR	80

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Formy života a strategie ilustrované výdělečnou činností	22
Tabulka 2: Dokončené byty se správních obvodech Prahy v letech 2003-2009*	31
Tabulka 3: Nová rezidenční výstavba podle charakteru budovy a lokalizace na území Středočeského kraje v letech 2000-2009	33
Tabulka 4: Struktura domácností, n=40	41
Tabulka 5: Doba bydlení v lokalitě, n=40	41
Tabulka 6: Věková struktura respondentů, n=40	42
Tabulka 7: Ekonomická aktivita respondentů, n=40	42
Tabulka 8: Vzdelanostní struktura respondentů, n=40	43
Tabulka 9: Pracovní úvazek, n=20	50
Tabulka 10: Dopravní prostředek používaný k přesunu do místa práce/podnikání, n=17	50
Tabulka 11: Délka jedné cesty do/z práce/zaměstnání, n=12	50
Tabulka 12: Hlídkání dětí v pracovní době jejich matek, n=17	51

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Burgessův model koncentrických zón.....	19
Obrázek 2: Pražská metropolitní oblast a její územní zóny	35
Obrázek 3: ZŠ Jesenice a občanská vybavenost v Jesenici	37
Obrázek 4: Plánek Jesenice se zakreslením lokalit výzkumu	38
Obrázek 5: Zástavba projektů Za Rybníkem a V Roháči.....	38
Obrázek 6: Občanská vybavenost na Nové Harfě.....	40
Obrázek 7: Plánek Vysočan se zakreslením lokalit výzkumu.....	40
Obrázek 8: Vysokopodlažní zástavba na Nové Harfě.....	41
Obrázek 9: Dětské hřiště na Nové Harfě.....	46
Obrázek 10: Veřejný prostor s lavičkami na Nové Harfě	46
Obrázek 11: Dětské hřiště v blízkosti nové zástavby v Jesenici	47
Obrázek 12: Soukromá zahrada společná pro několik rodin.....	48
Obrázek 13: Prázdné ulice v Jesenici.....	48

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Podíl na péči o dítě/děti, n=40	53
Graf 2: Frekvence hlídání dětí/péče o děti jinými lidmi než rodiči dětí, n=10	54
Graf 3: Aktivitty prováděné s dětmi uvedené matkami, n=40	55
Graf 4: Alokace aktivit do oblastí metropolitního regionu, n=40	56
Graf 5: Docházení do mateřské školy, n=40	57
Graf 6: Čas trávený doma, n=40	61
Graf 7: Činnosti vykonávané doma, n=40	63
Graf 8: Činnosti vykonávané na zahradce, n=17	63
Graf 9: Frekvence vyjížděky z okolí bydliště, n=40	65
Graf 10: Nejčastější důvody opuštění okolí bydliště, n=40	66
Graf 11: Místo běžného nákupu v různých oblastech Prahy, n=40	69
Graf 12: Volný čas v průměrný den, n=40	74
Graf 13: Volnočasové aktivity matek, n=34	74
Graf 14: Místo trávení volného času, n=34	76
Graf 15: Místo trávení víkendů, n=40	78
Graf 16: Víkendové aktivity matek, n=40	79

1 Úvod

Rok 1989 se stal významným mezníkem utváření české společnosti. V transformačním období je možné pozorovat postupnou heterogenizaci společnosti v mnoha směrech, také z hlediska ekonomického statusu a životního stylu. Kombinace těchto sociálně-ekonomických znaků ovlivňuje rezidenční preference obyvatelstva i schopnost jejich realizace v městském prostředí. Výsledkem diferenciací sociálně-prostorové struktury Prahy a jejího zázemí je mozaika životních stylů skupin obyvatelstva ve městě (Doležalová, Ouředníček, 2006).

Právě toto tvrzení stojí na pozadí výběru tématu pro tuto diplomovou práci s názvem Každodenní život matek s dětmi v suburbánní zóně a ve vnitřním městě. Nově přichozí obyvatelé obcí v zázemí měst jsou svým životním stylem a způsobem každodenního života velmi zajímavou skupinou obyvatelstva. Preferují kombinaci městského stylu života a vlastního bydlení v kvalitním životním prostředí, proto nelze předpokládat, že se přizpůsobí tradičnímu životu na venkově s jeho denním rytmem a způsobem trávení volného času (Puldová, Novák, 2008). Oproti této skupině stojí jiná, stejně zajímavá skupina obyvatel, upřednostňující bydlení a život v městě samotném.

Hlavním cílem diplomové práce je sledování každodenních aktivit matek s dětmi v suburbii a ve vnitřním městě. Ve výzkumu jsem se zaměřila poze na jednu skupinu obyvatel. Zvolila jsem matky s dětmi, které jsou jednou ze socioekonomických skupin, které jsou během celého dne nejvíce vázány na místo svého bydliště a jeho okolí využívají nejvíce (Novák, 2004). Místem empirického šetření byla Praha a důvodem pro výběr právě těchto zón (suburbánní zóna, vnitřní město) prostorové struktury Prahy je trend výstavby nového bydlení v těchto zónách.

Dále jsem si stanovila následující dílčí cíle:

1. *Zachytit odlišnosti časoprostorové mobility matek v závislosti na místě jejich bydliště (suburbium x vnitřní město).*
2. *Zjistit, jak se liší dílčí každodenní aktivity matek mezi jednotlivými lokalitami (suburbium x vnitřní město).*

Pro tyto dílčí cíle jsem položila výzkumné otázky:

1. *Liší se časoprostorová mobilita matek v závislosti na lokalitě jejich bydlení? Tráví matky s dětmi více času v prostorách domova nebo mimo domov? Využívají matky s dětmi občanského vybavení v okolí svého bydliště nebo v jiných částech metropolitní oblasti?*
2. *Liší se aktivity vykonávané matkami s dětmi v závislosti na lokalitě bydlení? V jakých oblastech se liší nejvíce?*

Hlavním metodologickým východiskem této práce jsou teoretické poznatky časoprostorové geografie (time-space geography) T. Hägerstranda. V empirické části práce vycházím ze šetření, které jsem uskutečnila ve dvou lokalitách Pražského městského regionu, který je podle Ouředníčka (2006) chápán jako hlavní město Praha a přilehlé okresy Praha-východ a Praha-západ. Šetření bylo provedeno na bázi polostrukturovaných rozhovorů. Tato diplomová práce se snaží doplnit řadu výzkumů zabývajících se otázkou časoprostorové mobility a životního stylu, které byly provedeny na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje Univerzity Karlovy v Praze. Jedná se především o práci Nováka (2004), dále pak Gondové (2004), Pospíšilové (2007), Šťástky (2010), z dalších institucí např. Hanák (2006). Ani jedna z uvedených prací se ale nezabývá porovnáváním dvou základních zón prostorové struktury Prahy, dalším specifickým mé práce je zaměření na skupinu obyvatel, jež se nachází se ve stejné fázi životního cyklu a vyznačuje se podobným demografickým statutem – matky s dětmi.

Diplomová práce je rozčleněna do šesti kapitol. V úvodu si stanovuji cíle a výzkumné otázky. V druhé části představuji teoretické poznatky, ze kterých tato práce vychází. V další kapitole se zabývám způsobem sběru dat a způsobem realizace šetření. Čtvrtá kapitola popisuje prostředí metropolitní oblasti, charakterizuje sledované lokality a představuje sociální, ekonomické, demografické charakteristiky účastnic výzkumu. Stěžejní (pátá) část práce obsahuje interpretaci výsledků výzkumu a rozebírá dílčí

aktivity každodenního života: péči o dítě, čas trávený doma a na vlastní zahrádce, dopravní a nákupní chování, volný čas a chování o víkendu. V závěru jsou shrnuty nejdůležitější zjištěné poznatky.

2 Teoretický rámec

V této diplomové práci se zabývám studiem každodenního života a časoprostorové mobility matek v suburbánní zóně a ve vnitřním městě na základě provedených polostrukturovaných rozhovorů ve dvou vybraných lokalitách Pražského městského regionu. Podstatou výzkumu je ukázat, jak je každodenní život matek ovlivňován územní zónou metropolitní oblasti, ve kterém žijí. Teoretickým východiskem této práce je především časoprostorová geografie (time-space geography).

2.1 Časoprostorová geografie (time-space geography)

Časoprostorová geografie (time-space geography) se začala rozvíjet začátkem 70. let ve Švédsku. Nejvýznamnějším představitelem byl T. Hägerstrand (1916-2004), který působil na univerzitě v Lundu. Hlavním přínosem Lundské školy je přidání složky času k prostorovým atributům prostředí, kterým do té doby věnovali sociální geografové převážnou část své pozornosti (Novák, 2004). Time geography pojednává o tom, jak produkce a reprodukce společenského života závisí na učenlivých jedincích, kteří vytváří cesty v prostoru a čase a naplňují jednotlivé projekty, jejichž realizace jsou vymezené určitými strukturami (Ira, 2001). Pratt (1996) tvrdí, že se geografie času zabývá sledováním časování a lokalizace lidských aktivit v průběhu dne a sledováním možností a problémů, které při lokalizaci a časování vznikají. Pomocí tohoto sledování chce přispět k pochopení vzájemných interakcí ve společnosti.

Časoprostorová geografie je spjata s konceptem každodenního života. Klade důraz na komplexnost lidských aktivit během dne, roku či celého života (Pospíšilová, 2007). Hägerstrand považuje každodenní život za sled činností uskutečněných jedinci během 24 hodin na různých místech (Vilhelmson, 1999).

2.1.1 Koncepty v geografii času

Geografie času usiluje o popis a analýzu života lidí v kontextu s fyzikálním prostředím (Ira, 2001). Sociální změny nelze vysvětlit bez zřetelného označení vztahů mezi životem člověka (společenským i individuálním), prostředím (přírodním i se zásahem člověka) a jeho organizací (Ellegård, 1996, cit. v Ira, 2001).

V rámci geografie času můžeme rozlišit 52 konceptů, které jsou důležité pro pochopení projevů určitých událostí a sociálních interakcí, např. populace, cesty, kontexty, stanice, omezení, rutinní záležitosti, prisma, projekty (Lenntorp, 1999). Následující koncepty jsou ty nejdůležitější, které se týkají této diplomové práce.

Cesty (paths). Člověk se může fyzicky vyskytovat v určitý okamžik pouze na jednom místě. Život jedince je kontinuální proces, ve kterém je každý časový moment spjat s určitým místem a určitou činností (Johnston, 1977, cit. v Ira, 2001).

Stanice (stations). Stanice jsou lokality, ve kterých jedinci realizují některé své aktivity, je to např. místo bydlení, práce, školy, obchody atd. Pozorování stanic, jejich prostorové rozmístění a funkční využití v daném prostoru je jedním z hlavních předmětů této diplomové práce (Ira, 2001).

Kontexty (contexts). Veškeré aktivity jedince probíhají v prostoru, v čase a v souboru okolností, které vytváří jejich kontext (Harvey, 1997 in Novák, 2004).

Omezení (constraints). Při uskutečňování aktivit, které vedou k dosažení cílů, je každý člověk limitován celou řadou problémů a omezení. Tato omezení jsou tvořena fyzickým prostředím, socioekonomickými a duševními možnostmi jedince (Ira, 2001).

Projekty (projects) jsou definovány jako souhrn činností, které je potřeba vykonat, aby bylo dosaženo vědomého cíle. Existují krátkodobé projekty (např. příprava jídla) a dlouhodobé projekty (např. vzdělávání) (Ira, 2001).

Prisma (prism). Prisma ukazuje v geografii času možnosti pobytu (setrvávání), ale i přemísťování jedinců na jiné místo s výhledem na budoucnost viděné z místa současné lokace v čase a prostoru (Lenntorp, 1976, cit. v Ira, 2001). Jedná se vlastně o prostor dosažitelný pro jedince.

Činnosti (activities). Veškeré aktivity, které člověk vykonává, se odehrávají v prostoru a čase. V geografii času se rozlišují tři sociální formy činností (Ellegård, 1996, cit. v Ira, 2001), jsou to činnosti vykonávané v naprosté (totální) izolaci, tzn., že nikdo jiný není ve stejný čas na stejném místě, dále činnosti vykonávané v sociální izolaci, kdy i další jedinci vykonávají stejnou nebo i jinou činnost na tomtéž místě

(např. cestování hromadným dopravním prostředkem), a činnosti vykonávané společně s dalšími jedinci ve skupině ve stejnou dobu na tom samém místě.

Pravidelné postupy (routines). Pokud člověk pravidelně opakuje některé aktivity a činnosti denně, týdně, vytváří se v jeho každodenním životě rutina. Jsou to v podstatě návyky, které se stávají samozřejmými (Ira, 2001).

2.1.2 Prostor a čas v každodenním pohybu jedince, druhy denních pohybů

Každodenní pohyb jedince a aktivity, které vykonává, se odehrávají v prostoru. Prostor, ve kterém jedinec žije, se nazývá *social space* (Chombart de Lauwe, 1952, cit. v Golledge, Stimson, 1997). Existují čtyři různé prostory, kde jedinci a skupiny žijí, pohybují se, kooperují. Jedná se o rodinný prostor, který je charakterizován vztahy na úrovni domácnosti, sousedský prostor vymezený denním a lokálním pohybem, ekonomický prostor, který zahrnuje místa zaměstnání a městský (regionální) prostor (Chombart de Lauwe, 1960, cit. v Golledge, Stimson, 1997).

V 60. a 70. letech byly americkými behaviorálními geografiy studujícími chování jedinců v městském prostředí zavedeny pojmy *action* a *activity space* (Golledge, Stimson, 1997).

Action space (akční prostor) je prostor, kde dochází k vzájemným interakcím člověka a prostředí, má převážně individuální podobu, ale může ho ovlivňovat i členství v nějaké sociální skupině, pozice v sociální síti, fáze životního cyklu, ve které se nachází, a prostorové lokalizace vzhledem k potenciálním cílům cest jedince (Golledge, Stimson, 1997). *Potential action space* (dosažitelný akční prostor) označuje prostor, ve kterém by se jedinec během určitého časového úseku mohl vyskytovat, jeho velikost může být ovlivněna i ekonomickým statutem a je pro každého člověka jiná (Novák, 2004). *Perceptual action space* (vnímaný akční prostor) pak zahrnuje imaginární představu fyzického prostředí, v němž se jedinec pohybuje (Novák, 2004). *Activity space* (prostor aktivit) je potom pohyb jedinců v akčním prostoru a je definován jako podmnožina všech míst, se kterými má jedinec přímý kontakt (Pospíšilová, 2007).

Údaje související s časem pak můžeme chápat v několika rovinách. Novák (2004) uvádí časování (např. probuzení se), trvání (např. přestávka na oběd), frekvence (jak často jsou činnosti vykonávány, určuje, zda se jedná o každodenní rutinní aktivity nebo o náhodné události, např. zaměstnání vs. účast na koncertu) a sekvence (vzájemná provázanost aktivit). *Actual activity space* (skutečný prostor aktivit) je souhrn všech

lokalit, kde se jedinec během určitého časového období skutečně pohyboval (Dijst, 1999).

Dle Foleyho (1954) existují dva typy hodnocení denní mobility v rámci města, jsou to pohyby osob hodnocené z hlediska *cíle cesty* (např. zaměstnání, nákup aj.) a pohyby osob hodnocené z hlediska *pohybu mezi funkčními areály* (např. průmyslové, rezidenční areály aj.), přičemž každá cesta má svůj začátek a konec. Dále rozděluje tři typy cest podle cíle, nejčastějším pohybem ve městě je *cesta do práce*, kdy je nejvyšší intenzita v ranních a odpoledních hodinách. Pohyb typický pro večerní hodiny je označuje jako *social-recreation* a dále vymezuje *cestu za nákupy*, ta se nejčastěji uskutečňuje v odpoledních hodinách. Golledge a Stimson (1997) potom dělí cesty na pracovní, sociální, ostatní a víceúčelové. Mobilita jedinců mezi různými typy funkčních ploch se během dne projevuje vylidňováním některých typů funkčních ploch a přílivem osob do jiných typů (např. vylidnění sídliště přes den a prázdné zábavní a nákupní centra v noci).

2.2 Každodenní život obyvatel a životní styl

Studium každodenního života obyvatel a jejich časoprostorové mobility je ovlivněno především geografií času T. Hägerstranda. Každodenní život je z hlediska geografie času tvořen koncepty cest (časoprostorové trajektorie pohybu) a stanic (míst uskutečňování činností – např. domov, práce, obchod), které jsou právě cestami propojeny do plánovaných a v různé míře opakujících se sekvencí (Temelová a kol., 2011). Dle Ellegård (1999) jsou nejdůležitějšími prvky současného každodenního života bydlení; práce čili zaměstnání; dojíždění – tedy doprava; v neposledí řadě také spotřeba neboli využívání služeb.

Každodenní život je z velké části určován životním stylem, který jednotlivé domácnosti preferují, dále pak nabídkou pracovních příležitostí, obchodů a jiných služeb, jež se soustředí především v jádrovém městě (Puldová, Novák, 2008). Různé skupiny lidí se pak svým životním stylem a způsobem každodenního života liší. Životním stylem společnosti jako celku, národa či určité skupiny jedinců se zabývají odborníci různého zaměření – sociologové, geografové, urbanisté, ekonomové aj., přičemž každého z nich zajímá jiné hledisko životního stylu. Nejrozmanitější pohled na způsob života nabízí sociologové, protože se neshodují v tom, co je způsob života. Setkáváme se s označením životní způsob, životní styl, životní sloh, někdy je možné

narazit i na ztotožňování způsobu života s kvalitou života nebo s životní úrovní. Důvodem této rozmanitosti je *multiparadigmatičnost* sociologie (Kubátová, 2010).

Jandourek uvádí pod pojmem životní styl v Sociologickém slovníku (2001, s. 243), že je to „komplex psaných i nepsaných norem a identifikačních vzorců, souhrn životních podmínek, na které lidé berou ohled ve vzájemných vztazích a chování. Podoba životního stylu je ovlivněna životním cyklem, společenskými rolemi, tradicí“. V Malém sociologickém slovníku (1970, s. 573) je životní styl definován jako „souhrn životních forem, které dospěly k jednotnému výrazu a vyjadřují tak pocity skupiny lidí, národa nebo celé lidské společnosti v určité historické éře“.

Životní styl se dá nejlépe rozpoznat podle projevů v architektuře a charakteru nové výstavby, v zařízení bytu, ve stolování a stravování, v oblékání, v chování lidí (Gondová, 2004).

Geografové obecně se nejvíce zajímají o životní styl v souvislosti s pohybem v prostoru a rozložením činností do tohoto prostoru během určitého časového období (dne, týdne, roku), tedy jako o typ časoprostorového chování (Gondová, 2004), kterým se zabývá časoprostorová geografie (time-space geography).

Existuje venkovský a městský životní styl. Venkovský životní styl se vyznačuje pomalostí, rozvážností, je spojen s přírodou, zemědělstvím, romantikou, zatímco s městem je spjata rychlost, spěch, ulice zaplněné lidmi a dopravními prostředky, kavárny, restaurace, hospody, kina, zábavní a obchodní centra, průmysl, služby apod. Venkov je symbolem tradiční společnosti, město symbolizuje moderní společnost (Kubátová, 2010).

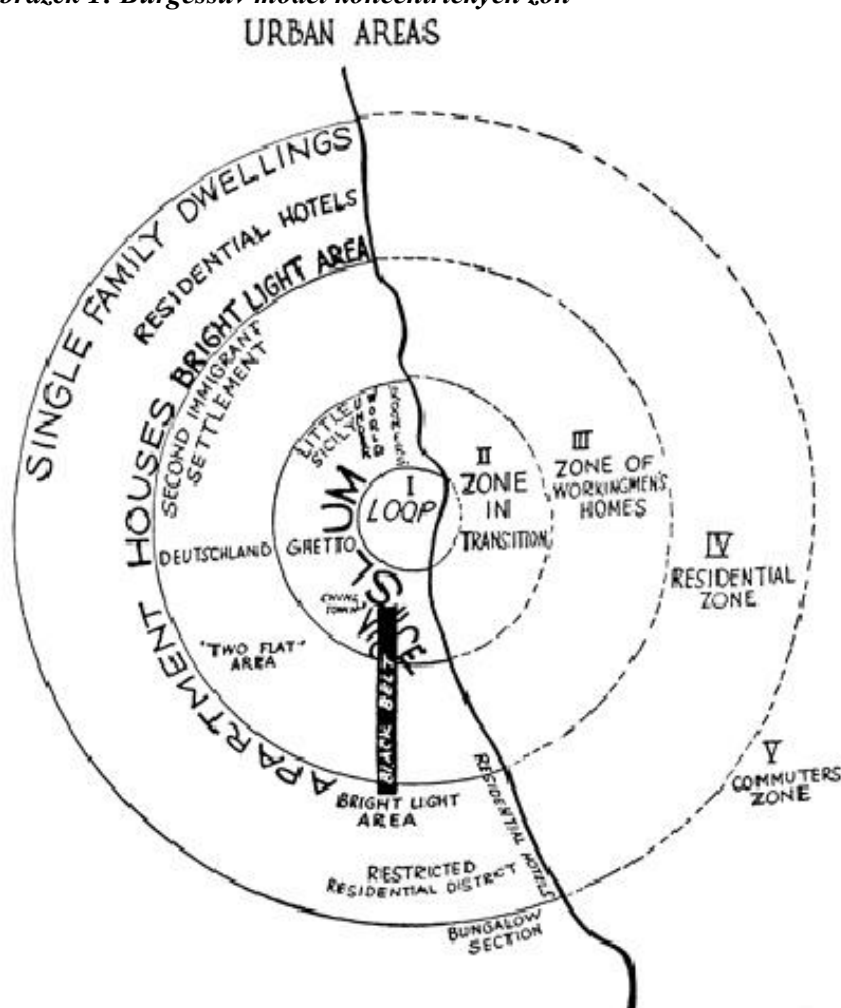
Dalším východiskem této práce je tak teorie městského způsobu života, protože se jím vyznačují jak obyvatelé vnitřního města, tak i obyvatelé suburbii (např. Puldová, Novák, 2008). V rámci tzv. Chicagské školy vzniklo několik prostorových studií města a studií popisujících život v něm, významnými osobnostmi této školy byli především E. Burgess, R. Park, R. McKenzie a L. Wirth. Ve stěžejních publikacích (Park, Burgess, 1921 a Burgess, 1925) se snažili postihnout skutečnost sociálního fenoménu kvalitativním popisem typů každodenního života.

Park s Burgesem (1921) diktovali hned několik témat, např. historii sociologie, lidskou přirozenost, vyšetřování problémů, sociální interakci, aj. Klasická sociální ekologie vychází z teorie, že vztahy mezi lidmi fungují z velké části na základě konkurence, což zahrnuje také konkurenci v prostoru. V lidské společnosti existuje vzájemná závislost a rozvinutá dělba práce, proto je pro konkurenci důležitá také

spolupráce, tato se nazývá konkurenční kooperace, kdy vznikají vztahy na bázi symbiózy. Sociální ekologie se má zabývat pouze biotickou úrovní, která je založena na komunikaci a konsenzu, a důsledky symbiózy. Klasickým příkladem konkurence je město, kde se tato teorie odráží například v prostorovém uspořádání města (Park, Burgess, 1921).

Burgess (1925) pak formuloval teorii koncentrických zón, kde je město založeno na principech koncentrace a segregace, které říkají, že různé skupiny obyvatel a funkcí se soustřeďují v různých částech města, a na principech invaze a sukcese, které tvrdí, že staří obyvatelé jsou na principu konkurence vytlačováni a nahrazováni novými.

Obrázek 1: Burgessův model koncentrických zón

Zdroj: Burgess (1925)

Město je rozděleno do následujících zón (Burgess, 1925) (viz Obrázek 1):

1. CBD¹
2. Přejížděné pásmo, obytná i komerční funkce
3. Dělnické obytné domy (vnitřní předměstí), později vnitřní město
4. Domy střední třídy (vnější předměstí) neboli zóna lepšího bydlení
5. Zóna dojíždění

Burgessův model je založen na křivce nabídky nájemného. Bohatí lidé nechtějí bydlet v blízkosti industrializovaného centra, proto se z centra města stěhují směrem k periferii, kde je bydlení dražší. Naopak chudí imigranti se usazují blíže k centru města, kde mohou snadněji nalézt zaměstnání a bydlení je levnější (Burgess, 1925). Burgessův model koncentrických zón byl kritizován mnoha geografy především za to, že pokrývá pouze americká města, nikoli města, která vznikala v různých historických kontextech.

Wirth (1938) se, stejně jako ostatní autoři Chicagské školy, opíral o empirická fakta a definoval město jako relativně velké, husté a trvalé uskupení různých individuů. Na základě této definice utvořil obraz městského života a městského člověka, jejichž hlavními charakteristikami jsou nestálost, neosobnost a chladnost mezilidských vztahů; oslabení vzájemného pouta mezi lidmi; konkurence převažuje nad kooperací; sociální role člověka jsou izolované a obvykle také opačného charakteru. Dále nastínil, že většinu charakteristik lze zobecnit, protože se jejich znaky rozšiřují z města do celé společnosti (Wirth, 1938).

Wirthova teorie vyvolala řadu pozitivních i negativních názorů. Dnes jsou jeho názory již překonané, neboť mezi sociology spíše převažuje názor, že městská anonymita, chladnost a neosobnost mezilidských vztahů není tak děsivá, a že na chování člověka působí daleko více faktorů, než jen skutečnost, že žije ve městě. Jedná se o rozdíly v ekonomických podmínkách, záleží také na fázi životního cyklu obyvatel a jejich residenční nestabilitě (Gans, 1968).

¹ CBD = Central business district, obchodní centrum města

2.3 Každodenní život matek s dětmi

V empirické části se opírám o výsledky zjištěné v předchozích výzkumech. Tora Friberg (1993) se zabývala kvalitativním výzkumem žen s dětmi, kdy zjišťovala jejich pozici na trhu práce. Šetření proběhlo ve středně velkém městě Kristianstadt na jihu Švédska. Interview bylo provedeno s 21 ženami, na různých pracovních pozicích, které taktéž obdržely záznamové deníky, do kterých zapisovaly veškeré aktivity provedené během dvou všedních dnů. Tato publikace poskytuje obecnou představu o každodenním životě žen. Friberg (1993) zjistila, že existují 3 typy žen podle jejich výdělečné činnosti a popsala, jak se tyto typy žen liší z hlediska přístupu k péči o domácnost, péči o rodinu, trávení volného času a přístupu k jejich výdělečné činnosti na straně druhé. Ženy a matky ze skupiny zaměstnaných osob (*employee life-form*) jsou silně orientovány na rodinu, což se projevuje v péči o její členy a o domácnost. Analytikové tento typ žen nazývají *ideologií žen v domácnosti (housewife's ideology)* (Friberg, 1993). Tyto ženy často mluví o své rodině, zároveň také připouští, že nastane doba, kdy jejich děti vyrostou a péči matky nebudou potřebovat. Dělbá práce mezi mužem a ženou je v těchto rodinách jasná, ženy mají hlavní zodpovědnost za péči o děti a chod domácnosti a mají silnou pozici v rozhodování o věcech spjatých s dětmi a domácností (Friberg, 1993). Také ve volném čase tyto matky a ženy především uklízí, vaří a starají se o domácnost, neboť tyto aktivity je skutečně naplňují, kuchyň je v podstatě centrem jejich života. Mezi další volnočasové aktivity patří např. pletení, četba knih a časopisů (Friberg, 1993).

Druhý styl života dle Friberg (1993) je zprostředkovatelský (*mediating life-form*), kdy práce je nutná, ale zároveň smysluplná a stimulující, a třetí forma života je s orientací na budování kariéry (*career-oriented life-form*). Na prvním místě je pro tyto ženy také rodina, ale plně si uvědomují svoji individualitu. Starají se o domácnost, ale v mnohem nižší míře, neboť tyto aktivity je nenaplňují. Čas v době, kdy nejsou právě v práci, rozdělují mezi děti a své volnočasové aktivity, mezi které patří např. četba knih, jogging, cvičení atd. Friberg (1993).

Friberg (1993) dále diskutovala strategie žen (*women's strategies*), zajímala se, jak jsou tyto strategie ovlivněny různými okolnostmi výše popsaných stylů života. Tabulka 1 ukazuje strategie různých forem života.

Tabulka 1: Formy života a strategie ilustrované výdělečnou činností

Employee life-form	Mediating life-form	Career life-form
Adaptivní strategie (<i>adaptive strategies</i>)		
dokud jsou děti malé, pracují na částečný úvazek, plány pro budoucnost nejasné, chtějí příjemné zaměstnání	dokud jsou děti malé, pracují na částečný úvazek, plánují další studium a pro děti zajímavé úkoly	pracují na plný úvazek, i když jsou děti malé, pokračují ve studiu, chtějí stále víc
Souhlas/odevzdání (<i>acceptance/resignation</i>)		
pracují na plný úvazek, i když jsou děti malé, nemění zaměstnání, i když jsou nešťastné, bez možnosti zlepšení se v zaměstnání, snaží se pokračovat v práci, přestože jsou nemocné či zraněné	kvůli příjmu pracují na plný úvazek, i když jsou děti malé, v budoucnu nevidí možnost dalšího zlepšení se v práci, ani možnost změnit zaměstnání	pracují na plný úvazek, i když jsou děti malé, možnost dalšího vzdělávání odkládají na dobu, až budou děti velké, stěhuje se v případě, že muž získá lepší práci někde jinde, ne pokud by dostala lepší práci ona sama jinde
Strategie odporu (<i>resistance strategies</i>)		
chtějí pracovat v obecní mateřské škole, jsou členy odborů na zlepšení pracovního prostředí, účastní se rekvalifikačních kurzů	pokud je zajímavá nabídka, pracují i na plný úvazek, pracují také ta vedoucích pozicích a přijímají organizační úkoly	pracují na plný úvazek a také přesčas, i když jsou děti malé, najímají např. paní na úklid, není problém změnit práci nebo dokonce manžela

Zdroj: Friberg (1993, s. 193)

Tématem role ženy ve společné domácnosti se zabýval Čermák (2003), který tvrdí, že stále přetrvává tradiční model dělby práce v rodině, kde hlavní péči o domácnost i o děti zařizuje především žena. Muži střední a mladší generace se ale do chodu domácnosti zapojují čím dál více. Fyzickou péči o dítě obstarává zejména žena, vaří, obléká je, stará se o ně v době jejich nemoci, naopak otec se věnuje dětem spíše po psychické stránce, hraje si s nimi, pomáhá s úkoly do školy (Čermák, 2003).

Při sestavování otázek v polostrukturovaných rozhovorech jsem se inspirovala výzkumem, který provedl Novák (2004) v rámci své magisterské práce Časoprostorová mobilita obyvatel a strukturované prostředí metropolitní oblasti. Novák pro výzkum

vybral tři populačně srovnatelné lokality: městskou část Praha-Kolovraty, obec Jesenice a obec Dolní Břežany, všechny v zázemí Prahy. Jeho hlavním cílem bylo sledování každodenní aktivity nově příchozích obyvatel příměstské zóny. Vzorce denních aktivit rozdělil podle ekonomické aktivity jedince (v domácnosti, v zaměstnání, studium) a druhu dne (víkend × pracovní den) (Novák, 2004).

O matkách s dětmi zjistil Novák (2004) následující:

- Největší část dne je věnována chodu domácnosti, péči o dítě a nakupování základního zboží.
- Hlavními důvody pohybu žen na mateřské či rodičovské dovolené mimo bydliště jsou nákupy a péče o dítě spojené s jejich odvozem do školy nebo domů.
- Pohyb matek je soustředěn do blízkého okolí bydliště, přičemž velká část dne se odehrává přímo doma (nebo na vlastní zahrádce).
- O víkendu matky nakupují a ve velké míře jezdí s rodinou na výlety mimo bydliště, chodí na procházky v okolí bydliště a na návštěvy přátel a známých.
- Matky nakupují převážně v okolí bydliště, nejčastěji i s dítětem.
- Víkendové nákupy probíhají především v hypermarketech.
- Matky s dětmi jsou odkázány především na automobil.

3 Metodika práce

Veškeré informace důležité pro empirickou část této práce byly získány rozhovory s matkami s dětmi. Cílem bylo zachytit odlišnosti časoprostorové mobility matek v závislosti na místě jejich bydliště, proto jsem zjišťovala různé informace o tom, jaké aktivity během dne provádí, kde je provozují, jak často a jak dlouho se jim věnují. Před začátkem výzkumu jsem stála před rozhodnutím, jakou metodu sběru dat zvolit. Váhala jsem mezi polostrukturovaným rozhovorem a dotazníkovým šetřením. Disman (2000, s. 141) uvádí následující výhody a nevýhody obou metod:

Rozhovor

- velice pracná a nákladná technika sběru informací
- je často velice náročný, získat informace v rámci určitého časového limitu může být nákladné a často nemožné
- vyžaduje spolupráci velkého počtu alespoň částečně vyškolených tazatelů v terénu
- výzkum na prostorově rozptýleném vzorku je nákladný
- anonymita výzkumu je pro respondenty málo přesvědčivá
- rozdíly mezi tazateli a rozdíly v jejich chování mohou vyvolat "interviewer bias"
- + klade menší nároky na iniciativu respondenta, je pro něj obtížnější vynechat odpovědi na některé otázky
- + je téměř jisté, že dotazovaná osoba je ta, která byla vybrána do vzorku
- + podíl úspěšně dokončených rozhovorů je podstatně vyšší, než návratnost dotazníků

Dotazník

- + vysoce efektivní technika, která může postihnout veliký počet jedinců při relativně malých nákladech
- + umožňuje poměrně snadno získat informace od velkého počtu jedinců v poměrně krátkém čase a při poměrně malých nákladech
- + spolupracovníci v terénu jsou nezbytní jen někdy (při osobním rozdělávání a sběru dotazníků), požadavky na jejich zaškolení jsou nízké
- + náklady šetření na rozptýleném vzorku jsou relativně nízké
- + anonymita je poměrně přesvědčivá
- + formální shodnost podnětové situace je vysoká, "interviewer bias" je prakticky vyloučen
- klade vysoké nároky na ochotu dotazovaného, je snadné "přeskočit" otázky nebo neodpovědět vůbec
- je možné, že otázky byly zodpovězeny jiným členem rodiny, nebo, a to nejčastěji, celým rodinným týmem
- návratnost je velmi nízká, často tak nízká, že jakákoliv reprezentativnost vzorku je ztracena

Nakonec jsem zvolila metodu rozhovorů. Výzkum jsem prováděla sama, tím byly eliminovány některé nevýhody, např. spolupráce dalších tazatelů a jejich interviewer bias².

Disman rozděluje dva základní typy rozhovorů na standardizovaný a nestandardizovaný (Pergler, 1969). Standardizovaný rozhovor je takový, kde jsou otázky předem jasně formulovány a při rozhovoru musí být zachováno jejich přesné řazení. Výsledky takového šetření jsou poměrně dobře srovnatelné, hrozí ale nebezpečí, že se příliš zaměříme na jednotlivé izolované jevy, čímž nám mohou uniknout některé širší souvislosti, proto je vhodné standardizovaný rozhovor použít zejména pro kvantitativní výzkum (Pergler, 1969).

² Interviewer bias – zkreslení způsobená tazatelem

Při použití nestandardizovaného rozhovoru se dají zjistit i širší souvislosti mezi zkoumanými jevy, můžeme také vyloučit některé chyby, které mohou vzniknout špatným pochopením položené otázky. Předem stanovený je pouze cíl šetření, formulaci a pořadí otázek je možné měnit podle situace, toto ale většinou znemožňuje srovnání výsledků jednotlivých respondentů. Proto se tento typ interview používá zejména při kvalitativním výzkumu (Pergler, 1969).

Mezi výše uvedenými klíčovými druhy rozhovorů rozlišuje Disman ještě další typy, z nichž nejvýznamnější je polostandardizovaný rozhovor (Pergler, 1969). Zde se mohou střídát úseky zcela strukturované a nestrukturované. Tento typ je velmi flexibilní, protože umožňuje klást libovolné doplňující otázky navazující na nově zjištěné skutečnosti. Polostandardizovaný rozhovor sloučuje výhody standardizovaného a nestandardizovaného rozhovoru (Pergler, 1969).

Pro tuto práci jsem vybrala metodu polostrukturovaných rozhovorů, neboť jsem se nechtěla vzdát možnosti kladení doplňujících otázek a získání dalších informací.

3.1 Vlastní podoba šetření

Vlastní podoba, rozsah i počet respondentů je ovlivněn zvoleným sběrem dat i zaměřením různých studií. Předmětem mé práce jsou matky s dětmi a jejich provázanost s městským prostorem, popř. místem bydliště. Chtěla jsem získat podrobnější obraz o každodenních aktivitách maminek ve vybraných lokalitách, z toho důvodu je záznamový arch pro podklad k rozhovorům docela rozsáhlý. Zároveň jsem se ale snažila, aby rozhovor netrval příliš dlouho, protože jsem předpokládala, že děti budou matky omezovat v koncentraci a ochotě vést dlouhé povídání. Během rozhovoru byly použity všechny tři typy otázek – uzavřené, polootevřené i otevřené, díky čemuž rozhovor nebyl monotónní, v opačném případě ještě spolu s časově náročným rozhovorem klesá ochota odpovídat, popř. klesá možnost zodpovědět všechny otázky kvalitně (Disman, 2000). Tím jsem riskovala, že různí respondenti budou odpovídat odlišně a navíc i v různém rozsahu. Tento problém jsem vyřešila tak, že jsem si u otevřených otázek dodatečně vytvořila několik kategorií, do kterých jsem pak odpovědi maminek zařadila. Při následném sestavování kategorií jsem dbala především na jejich vzájemnou neslučitelnost, a na to, aby zůstala zachována vypovídající hodnota celého šetření.

Disman (2000) dále uvádí, že jedním z nejefektivnějších nástrojů ke zvýšení návratnosti, v tomto případě zvýšení ochoty odpovídat, je odměna za vyplnění. Nemusí být vysoká, jde spíše o její symbolický význam. V angličtině existuje běžně používané rčení „Penny for your thought“, což ve volném překladu znamená „Pěťák za to, co si myslíš“. Při výzkumech v USA byly k dotazníku za jeho vrácení připojeny jednocentové mince nebo např. losy (Disman 2000). Ačkoliv já jsem zvolila metodu polostandardizovaného rozhovoru, aplikovala jsem na svůj výzkum tuto výše zmíněnou techniku v podobě bonbonů, žvýkaček a lízátek, které dostaly děti za to, že byly hodné, a já jsem tak mohla mluvit s jejich maminkami.

Celý rozhovor lze rozdělit do několika základních částí:

1. Zjištění složení členů domácností, ve kterých respondenti žijí.
2. Spokojenost s lokalitou, ve které respondenti žijí, a její hodnocení.
3. Aktivita respondentů, které ovlivňují jejich časoprostorovou mobilitu.
4. Charakteristiky respondentů.

První, druhá a čtvrtá část rozhovrů jsou rozebrány v rámci následující kapitoly Interpretační rámec, třetí část je pak věnována další samostatná kapitola.

3.2 Realizace, vyhodnocení a zpracování šetření

Šetření probíhalo v první polovině června 2011 v běžné pracovní dny ve dvou vybraných lokalitách, v Jesenici, která je zástupcem obce ze suburbánní zóny Prahy, a na Nové Harfě zastupující lokalitu z vnitřního města Prahy. V obou lokalitách jsem strávila tři dny a soubor respondentů tvoří v každé lokalitě 20 respondentů. Předmětem výzkumu byly matky, které mají alespoň jedno dítě předškolního věku a bydlí ve sledované lokalitě.

Protože pro potřeby mého šetření neexistují za zkoumané lokality žádná podrobná data o matkách, nebylo možné provést náhodný výběr respondentů. Proto jsem maminky oslovovala přímo na ulici. Aby ze šetření nebyly vyloučeny ty matky, které se na ulici a ve veřejných prostorách nezdržují, nebo ty, které např. chodí do práce, bylo nutné je oslovovat na různých místech. Mluvila jsem s maminkami, které trávily čas s dětmi na hřištích nebo na svých zahrádkách, byly právě na procházce, vedly dítě do mateřské školy nebo je tam vyzvedávaly. Získat odpovědi a názory od matek, které se během dne v lokalitě svého bydliště nevyskytují, nebylo pro výsledky této práce důležité, neboť tyto ženy místo bydliště téměř nevyužívají.

Původně jsem chtěla při sběru dat využít také techniku „snowball sampling“ – metodu sněhové koule, která spočívá v takovém výběru jedinců, kdy nás nějaký původní informátor vede k dalším členům naší cílové skupiny (Disman, 2000). Od tohoto záměru jsem ale upustila, protože hned na počátku šetření jsem se setkala s tím, že maminky si netroufily kohokoliv mi doporučit a tím ho „obtěžovat“. Pouze v jednom případě v Jesenici mě jedna maminka sama zavolala, ať jdu vyzpovídat i její kamarádku-sousedku, se kterou byly s dětmi právě na zahrádce.

Společným znakem obou lokalit zjištěným hned první den šetření bylo, že v čase oběda se venku nikdo nenachází, což je v případě maminek dětí pochopitelné, v té době děti jedí a většina z nich pak chodí spát. V tuto dobu, kdy děti spí, se maminky zdržují v bytě či v domě. Proto jsem se po lokalitách pohybovala především v dopoledních a později v odpoledních hodinách.

Pro větší ochotu poskytnout rozhovor a celkově pro větší úspěch šetření je důležité, aby tazatel stručně a srozumitelně představil sebe i podstatu a důvod výzkumu, a také aby získal důvěru respondenta, že poskytnutá data zůstanou anonymní a nebudou nikdy a nikým zneužita. Takto jsem sebe i výzkum představila hned poté, co jsem zjistila, že oslovená maminka je ze studované lokality. Jakmile bylo k rozhovoru svoleno, jsem začala klást otázky, odpovědi jsem zaznamenávala do podkladového archu s předtištěnými otázkami, do nichž jsem si znamenala i další informace, které ženy poskytly „navíc“.

Nejdříve jsem zjišťovala složení členů domácnosti, v níž respondentka žije, neboť na této odpovědi záviselo, zda je vhodná pro výzkum, tedy jestli žije s alespoň jedním dítětem předškolního věku. Dále jsem zjišťovala, jak dlouho v lokalitě respondentka bydlí a jak je zde spokojená a také zda se věnuje podnikání či chodí do práce (viz. Příloha 1), protože tyto skutečnosti mohly ovlivnit další odpovědi a dotvořily tak celkový obraz respondentky. Následovaly okruhy otázek zabývajících se péčí o dítě, dopravním a nákupním chováním, volným časem a chováním o víkendu, na závěr jsem zjišťovala socioekonomické znaky respondentky – věk, vzdělání atd.

Délka jednoho rozhovoru závisela na ochotě a sdílnosti respondentek, průměrná doba jednoho rozhovoru byla přibližně 15 minut. Co se samotné ochoty poskytnout rozhovor týče, byla velmi vysoká. V Jesenici odmítla pouze jedna maminka, protože někam pospíchala, na Nové Harři odmítly odpovídat celkem tři, jedna spěchala s dítětem k lékaři, jedna ho šla právě krmit a pouze jedna odmítla, aniž by měla nějaký pádný důvod. Vysokou ochotu odpovídat jsem očekávala, protože vysokoškoláci

a vzdělanější lidé se vyznačují vyšší ochotou odpovídat a maminky ze studovaných lokalit jsou z hlediska vzdělání nad republikovým průměrem (viz podkapitola 4.4).

Výpovědi matek jsem zapisovala do záznamových archů. Při jejich následném zpracování jsem pak v jednotlivých výpovědích dohledala požadovanou odpověď na stávající otázku a přiřadila ji k dalším výpovědím podobného rázu – takto se vytvořilo několik skupin názorů u každé otázky. Hendl (2008) mluví o kódování, čímž se rozumí rozkrytí dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci. Otevřené kódování lokalizuje témata v textu a přiřazuje jim označení, vede k seznamu témat, jenž pomáhá výzkumníkovi vidět témata v celku a stimuluje ho při hledání dalších témat (Hendl, 2008). Hendl (2008) dále vymezuje selektivní kódování, kdy se hledají případy, jež ilustrují témata, provádí se porovnání a kontrasty. Pomocí tohoto postupu byly v rozhovorech vyhledány zajímavé výpovědi respondentů a důležité rozdíly mezi sledovanými lokalitami.

Část následující kapitoly je věnována charakteristice respondentů v obou zkoumaných lokalitách, jež zahrnuje věk, vzdělání a ekonomickou aktivitu (viz podkapitola 4.4). Tím se nabízí základní představa o účastnících šetření.

Zpracování hlavních témat šetření – péče o dítě, čas trávený doma a na vlastní zahrádce, dopravní a nákupní chování, volný čas a chování o víkendu – je věnována celá další kapitola (viz kapitola 5), kde je srovnání lokalit v jednotlivých oblastech výzkumu i vybrané citace z rozhovorů. Doslovné výpovědi matek jsou ohraničeny uvozovkami, psané kurzívou a jsou doplněny věkem respondenta. Hranaté závorky se třemi tečkami představují vynechání části rozhovoru v citaci nebo je v nich uvedena důležitá okolnost rozhovoru (např. smích, vysvětlivky). Pro přehlednost byly výsledky některých témat na základě předchozího kódování uvedeny do grafů, ve kterých lze lokality výzkumu jednoduše porovnat.

4 Interpretační rámec

Aby bylo vůbec možné vyvodit jakékoliv závěry ze skutečností zjištěných při výzkumu, je třeba poznat širší souvislosti práce. Proto se v této kapitole věnuji následujícím bodům:

- trendy v bydlení v Praze a její suburbánní zóně
- podoba metropolitní oblasti
- představení lokalit vybraných pro šetření
- ekonomická, demografická a sociální struktura respondentů
- rezidenční spokojenost z pohledu matek s dětmi,

4.1 Praha na počátku 21. století z hlediska trendů v bydlení

Bytová výstavba v Praze po roce 2000 je podmíněna předchozím vývojem rezidenční výstavby, a proto je vhodné se o ní zmínit. Změny politického režimu a společenských hodnot v České republice po roce 1989 se promítly také v oblasti bytové výstavby. V 90. letech 20. století došlo k poklesu počtu dokončených bytů, a to především od druhé poloviny 90. let (Zelendová 2006), neboť v předchozích letech probíhala mohutná výstavba panelových komplexů a vznikla tak celá nová města v rámci Prahy (např. Jižní Město, Jihozápadní Město). Tato komplexní bytová výstavba byla dokončena v první polovině 90. let. Pokles bytové výstavby po roce 1990 ovlivnila také institucionální opatření související s ukončením centrálně plánované ekonomiky, snížila se finanční spoluúčast státu na bytové výstavbě a chyběly nástroje pro efektivní územní plánování (Sýkora, 2001). Od roku 2000 ale počet dokončených bytů v Praze rostl a na konci prvního desetiletí 20. století se vyšplhal na více než 7 tisíc dokončených bytů za rok (ČSÚ, 2012a).

Tabulka 2: Dokončené byty se správních obvodech Prahy v letech 2003-2009*

Správní obvod	Rodinné domy		Bytové domy		Celkem	
	počet bytů	podíl (v%)	počet bytů	podíl (v%)	počet bytů	podíl (v%)
Praha 1	0	0,00	16	0,04	16	0,04
Praha 2	0	0,00	538	1,37	538	1,37
Praha 3	8	0,02	190	0,48	198	0,50
Praha 4	329	0,84	2294	5,84	2623	6,68
Praha 5	313	0,80	3274	8,34	3587	9,14
Praha 6	268	0,68	1836	4,68	2104	5,36
Praha 7	14	0,04	749	1,91	763	1,94
Praha 8	631	1,61	2995	7,63	3626	9,24
Praha 9	19	0,05	2960	7,54	2979	7,59
Praha 10	28	0,07	3037	7,74	3065	7,81
Praha 11	426	1,09	647	1,65	1073	2,73
Praha 12	295	0,75	808	2,06	1103	2,81
Praha 13	279	0,71	2945	7,50	3224	8,21
Praha 14	154	0,39	1514	3,86	1668	4,25
Praha 15	267	0,68	2437	6,21	2704	6,89
Praha 16	302	0,77	1181	3,01	1483	3,78
Praha 17	115	0,29	1633	4,16	1748	4,45
Praha 18	66	0,17	1952	4,97	2018	5,14
Praha 19	366	0,93	1026	2,61	1392	3,55
Praha 20	173	0,44	262	0,67	435	1,11
Praha 21	622	1,58	376	0,96	998	2,54
Praha 22	582	1,48	1326	3,38	1908	4,86
Celkem	5257	13,39	33996	86,61	39253	100,00

Zdroj: ČSÚ (2012a), upraveno

* starší data za správní obvody nenalezena

Nejnižší podíl nových bytů vznikl v první dekádě nového století zejména v centrálních částech Prahy – ve správních obvodech Praha 1, Praha 2 a Praha 3 (viz Tabulka 2). Správní obvody v Praze zobrazuje Příloha 2. Příčinou takto nízké stavební aktivity v centru je absence nezastavěných ploch, které jsou často chráněnou památkovou rezervací (Sýkora, 2001). Téměř veškerá nová rezidenční výstavba v centru vznikla v bytových domech (např. Albertov Rental Apartments). Naopak nejvyšší stavební aktivitou se vyznačují správní obvody ve vnitřním a vnějším městě Prahy – Praha 5, Praha 8, Praha 9, Praha 10 a Praha 13, a to opět především výstavbou bytů v bytových domech (např. Rezidenční čtvrť Botanica – Jinonice, River Diamond – Rohanský ostrov, Nová harfa – Vysočany, Slunečný vršek – Hostivař či Residence Dalejský park u Velké Ohrady). Vnitřní město se vyznačuje nejvyšším podílem bytů

dokončených v rámci revitalizace. Je to způsobeno vysokou koncentrací brownfields v této zóně a jejich přeměnou na rezidenční lokality (např. Holešovický pivovar). Zřejmě lze očekávat, že trend výstavby nového bydlení ve vnitřním a vnějším městě Prahy bude i nadále pokračovat (např. rozsáhlý projekt Západní Město).

Významným procesem z hlediska bydlení je také suburbanizace. Proces suburbanizace znamená přesun obyvatel, jejich aktivit a některých funkcí z jádrového města do zázemí (Ouředníček, 2008). Jde o proces rozšiřování území města, který můžeme zaznamenat u většiny měst vyspělých zemí i v historickém vývoji našich měst, s tímto procesem souvisí i další suburbánní rozvoj, mezi nejviditelnější patří stavební aktivita či oživení ekonomických funkcí a společenských aktivit v příměstských obcích (Ouředníček, 2008). Rozeznáváme dva typy suburbanizace – rezidenční a komerční. Pro tuto práci je stěžejní především rezidenční suburbanizace, kdy dochází ke stěhování obyvatel do zázemí města, jak do nízkopodlažních rodinných domů, tak do nízkopodlažních bytových domů, a to především z důvodu ideální kombinace výhod blízkosti města a příjemného přírodního prostředí.

Trend bydlení v suburbánní zóně dokládají následující data (viz Tabulka 3). Počet obydlených bytů ve Středočeském kraji se v letech 2000 – 2009 zvýšil o 47 tisíc, více než polovinou se na celkovém přírůstku podílely díky rozsáhlé bytové výstavbě okresy Praha-východ a Praha-západ. Nejvyššího relativního přírůstku bytového fondu mezi obcemi České republiky dosáhly za posledních deset let obce v zázemí Prahy – obce Květnice a Nupaky (ČSÚ, 2012c). V okresech zázemí Prahy vznikla většina bytů v rodinných domech, v okrese Praha-východ 80 % a v okrese Praha-západ necelých 70 % (viz Tabulka 3).

Tabulka 3: Nová rezidenční výstavba podle charakteru budovy a lokalizace na území Středočeského kraje v letech 2000-2009

Okresy	Rodinné domy		Bytové domy		Celkem	
	počet bytů	podíl (v%)	počet bytů	podíl (v%)	počet bytů	podíl (v%)
Benešov	2236	4,75	627	1,33	2863	6,09
Beroun	1881	4,00	867	1,84	2748	5,84
Kladno	2406	5,12	218	0,46	2624	5,58
Kolín	1628	3,46	1034	2,20	2662	5,66
Kutná Hora	1095	2,33	328	0,70	1423	3,03
Mělník	2056	4,37	170	0,36	2226	4,73
Mladá Boleslav	2631	5,59	1320	2,81	3951	8,40
Nymburk	1198	2,55	925	1,97	2123	4,51
Praha-východ	9772	20,78	2301	4,89	12073	25,67
Praha-západ	7934	16,87	3926	8,35	11860	25,22
Příbram	1677	3,57	228	0,48	1905	4,05
Rakovník	528	1,12	46	0,10	574	1,22
Celkem	35042	74,51	11990	25,49	47032	100,00

Zdroj: ČSÚ (2012d), upraveno

4.2 Územní členění metropolitní oblasti

Hrůza označuje ve Slovníku soudobého urbanismu (1977) pojmem „město“ speciální formu osídlení, jejíž funkční i prostorové uspořádání a vztah k okolnímu zázemí se spolu s dějinnými proměnami také mění. Ve městě tak rozeznáváme několik typů zástavby – od koncentrované vícepodlažní až po roztroušenou nízkopodlažní.

Sýkora (2001) rozděluje prostorovou strukturu Prahy na základě geneticko-morfologických charakteristik do pěti základních územních zón.

1. **Historické jádro**, které je rozlohou i počtem obyvatel nevelké, přesto je klíčovou částí města, protože plní funkci městského centra, kde se koncentrují vládní instituce a sídla významných firem.
2. **Vnitřní město** – rozsáhlé a vnitřně velmi heterogenní území, které je spojené s prostorovým a populačním růstem v 19. století. Vyznačuje se vysokou kompaktností zástavby a vysokou hustotou zalidnění. Je zde patrná pravidelná uliční síť a zeleň koncentrovaná v parcích. Některé jeho atraktivní části by dnes bylo možné zahrnout do městského centra.

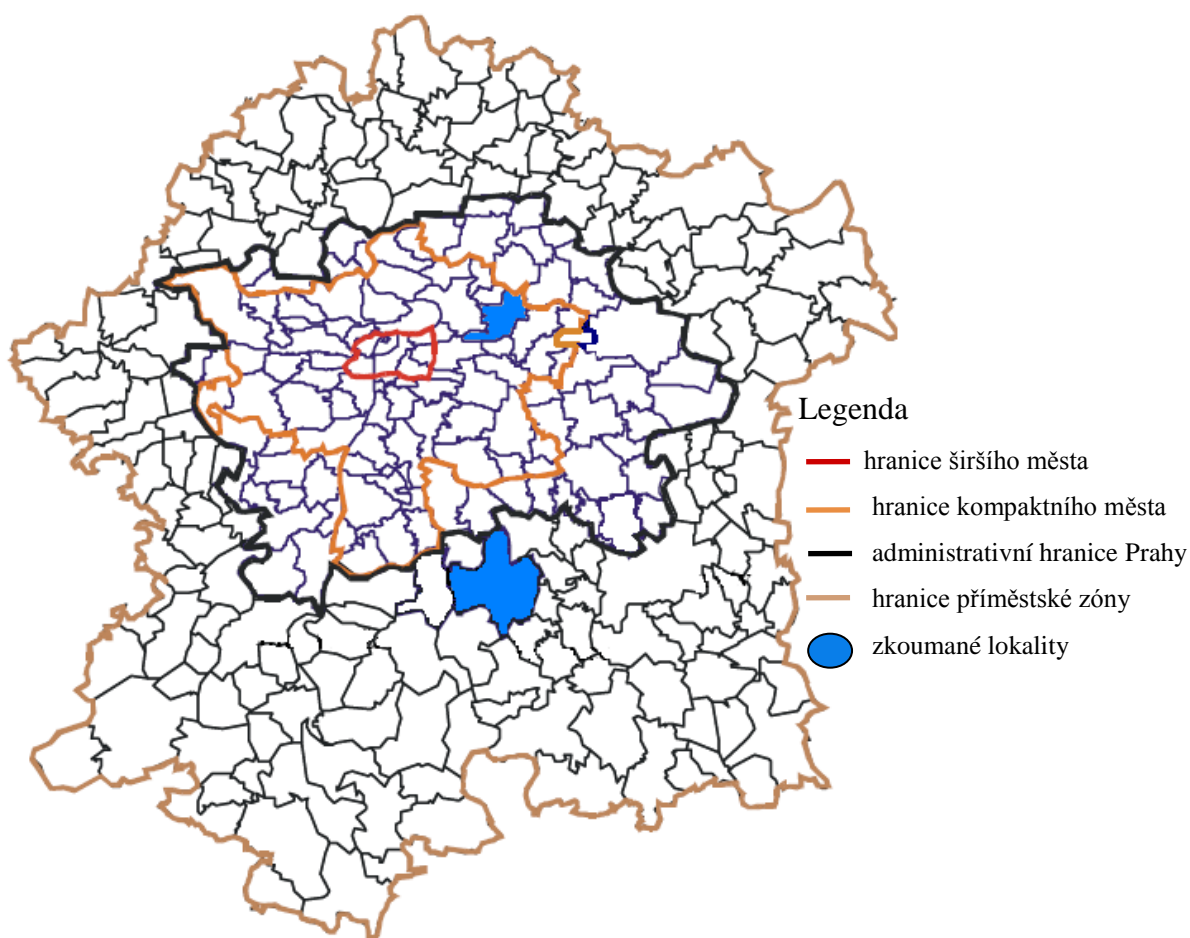
3. **Vilové čtvrtě a zahradní města**, které jsou jedny z nejatraktivnějších rezidenčních lokalit Prahy. Setkáváme se zde s hustou zástavbou rodinných domů, vysokým podílem rezidenční funkce a s rozsáhlejšími plochami zeleně.
4. **Sídliště** – postavená v období komunismu okolo tehdejšího kompaktního města. Sídliště jsou důsledkem centrálně plánované bytové výstavby, jejíž typickým znakem jsou nepravidelně rozmístěné vícepodlažní panelové domy.
5. **Příměstská zóna** – pás samostatně stojících sídel, které leží mimo kompaktní město.

Různé části města plní různé hlavní funkce (bydlení, zaměstnání, obchod). Funkční specializace zvyšuje vzájemnou propojenost lokalit a omezuje jejich autonomii. Obrazem funkční specializace lokalit je každodenně se opakující pohyb obyvatel po městě (Novák, 2004). Lidé jsou nuceni realizovat různé aktivity na různých místech. Funkční specializace městského prostředí je výsledkem působení proměňujících se společenských vztahů a vazeb a zároveň je spoludotvářena každodenním pohybem a aktivitami jeho obyvatel (Novák, 2004).

V empirické části této práce jsem zjišťovala, nakolik se každodenní aktivity matek odehrávají přímo v místě jejich bydliště a nakolik v ostatních částech města. Při sledování lokalizace aktivit maminek v rámci metropolitní oblasti jsem použila Novákovo (2004) následující dělení (viz Obrázek 2):

- v domě nebo na zahradě
- okolí bydliště - okolí bydliště dostupné pěší chůzí (Jesenice, Vysočany)
- příměstská oblast - území za hranicí kompaktního města, suburbánní zóna Prahy
- kompaktní město - vnitřní a vnější město
- širší centrum - vymezené na základě osobního hodnocení (historické jádro + vysoká koncentrace obchodů a služeb, koncentrace lidí během dne, přímá územní spojitost s tradičním centrem města)
- jinde - území mimo metropolitní oblast Prahy, jedná se především o výlety na chaty a chalupy, návštěvy rodičů či známých

Obrázek 2: Pražská metropolitní oblast a její územní zóny

Zdroj: Novák (2004), upraveno

4.3 Základní charakteristiky vybraných lokalit

Pro šetření byly vybrány dvě lokality: obec Jesenice a Nová Harfa. Tyto lokality prochází v posledních letech velkým rozvojem, který ještě bude nadále pokračovat. Každá lokalita se nachází v jiném prostředí Pražského městského regionu. Nová Harfa se nachází ve vnitřním městě Prahy, obec Jesenice leží v suburbánní zóně. Každodenní život v těchto lokalitách je možné porovnávat díky předpokladu, že do obou lokalit se stěhují lidé v podobné fázi životního cyklu a s podobným socioekonomickým statusem – především mladé rodiny s dětmi (např. Puldová, Novák, 2008).

4.3.1 Jesenice

Obec Jesenice leží v okrese Praha-západ jižně od Prahy. K 1. 1. 2011 zde žilo 6601 obyvatel (ČSÚ, 2011a) a jejich počet se stále zvyšuje. Za posledních 7 let se počet obyvatel více než zdvojnásobil (k 1. 1. 2004 žilo v obci 3221 obyvatel). Věková struktura podle pohlaví za okres Praha-západ³ je vyobrazena v Příloze 3. Obec Jesenice má 4 části obce: Horní Jirčany, Jesenice, Osnice a Zdiměřice, z nichž nejlidnatější je Jesenice, ve které byl prováděn výzkum pro tuto práci. V Jesenici je občanská vybavenost na poměrně dobré úrovni. Nachází se zde mateřská a základní škola, knihovna, praktický lékař pro děti i dospělé, bankovní pobočky, pobočka pojišťovny a pošty, několik malých obchodů se základním zbožím i pobočky větších obchodních řetězců (např. LIDL, Albert) (viz Obrázek 3). Značnou část bytového a domovního fondu obce představuje nová výstavba a očekává se další rozvoj rezidenčních ploch v této lokalitě.

Výzkum probíhal v Jesenici hned v několika rezidenčních projektech nové zástavby. V lokalitě na Obrázku 4 označené jako „I.“ probíhal výzkum v ulici Mezi Domy a Za Rybníkem, „II.“ pak ukazuje na rezidenční projekt V Roháči. V ulici Za Rybníkem vzniklo v letech 2000 – 2003 ve dvou etapách celkem 158 bytových jednotek ve dvou čtyřpodlažních bytových domech, tuto výstavbu zrealizovala firma T.L.S group a.s. (TLS a.s., 2007). V roce 2001 dokončila v této lokalitě firma RENIX, a.s. jiný projekt - Jesenice I. Etapa, kde bylo 61 bytů a 62 stavebních pozemků. O její řadové třípodlažní domky se sedlovou střechou, postavené do písmene L a v blízkosti rybníka (viz Obrázek 5), byl velký zájem, a proto vznikly další projekty. II. etapa byla dokončena v dubnu 2003 a měla celkem 37 bytů a 6 řadových domů (Renix a.s., 2012).

³ Věková struktura za obce nenalezena.

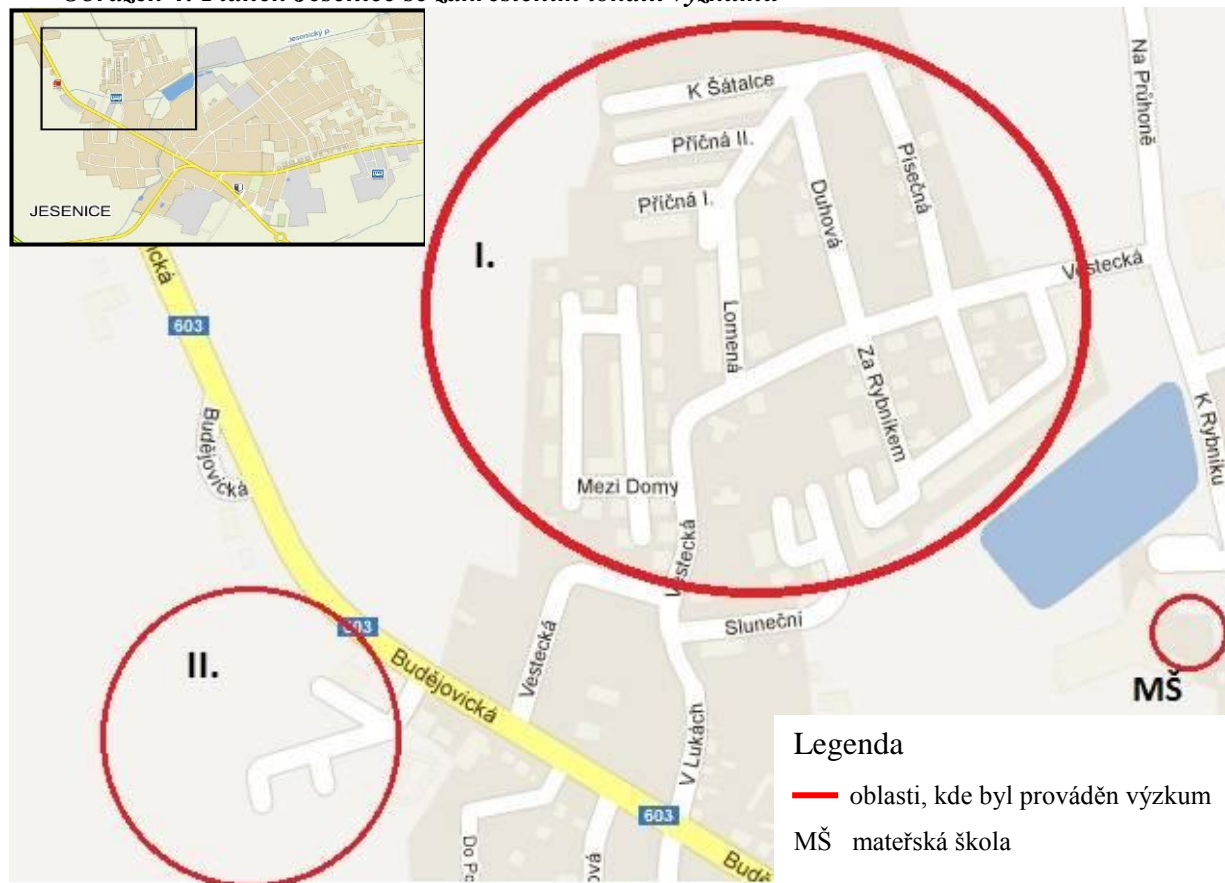
Obrázek 3: ZŠ Jesenice a občanská vybavenost v Jesenici

Zdroj: vlastní fotografie

V letech 2009 - 2011 vznikl při západním okraji Jesenice další obytný komplex, který plynule navazuje na původní zástavbu. V lokalitě zvané „V Roháči“ bylo ve třech etapách postaveno sedm čtyřpodlažních bytových domů, celý komplex vznikl pod vedením české developerské společnosti BEMETT, a. s. Každý z těchto domů obsahuje 20 až 52 bytových jednotek o dispozičním řešení 1+kk a 3+kk (viz Obrázek 5). V některých domech jsou umístěny také nebytové prostory určené pro občanskou vybavenost nové zástavby a komfort bydlení v přízemních bytech zvyšují oplocené předzahrádky. Projekt počítá i s vybudováním centrálního parku a několika dětských hřišť v lokalitě (BEMETT, a.s., 2012).

Obrázek 4: Plánek Jesenice se zakreslením lokalit výzkumu

Zdroj: mapy.cz, maps.google.cz, upraveno

Obrázek 5: Zástavba projektů Za Rybníkem a V Roháči

Zdroj: vlastní fotografie

4.3.2 Nová Harfa

Nová Harfa je nová rezidenční čtvrť v Praze 9 – Vysočany. Devátý pražský obvod začal proces revitalizace a podstatných změn na svém území oproti jiným čtvrtím se zpožděním. Jako kdyby byla existence nekonečných areálů továrních hal, průmyslových zón, zarůstajících železničních vleček a narůstajících skládek příliš těžkým břemenem pro zastupitele, investory a developery (Redakce stavebního fóra, 2006). Dnes je ovšem původní industriální čtvrť lemovaná ulicemi Kolbenova, Freyova, Poděbradská a Kbelská, atraktivním místem pro život a celé Vysočany patří mezi nejrychleji se rozvíjející části hlavního města.

K 1. 1. 2011 v Praze 9 žilo 53 972 (ČSÚ, 2011b) obyvatel, přičemž jen za poslední 3 roky se jejich počet zvýšil o 15 % a stále roste, a to také díky rozvoji bydlení na Nové Harfě. Věková struktura podle pohlaví za stravní obvod Praha 9 je vyobrazena v Příloze 4. Lokalita je velmi dobře napojena na MHD, dojezdová vzdálenost centra Prahy je cca 12 minut. Občanská vybavenost Nové Harfy je velmi uspokojivá, mezi domy se nachází supermarket, večerka, stylová restaurace, kosmetické služby aj. (viz Obrázek 6). Další občanská vybavenost a služby se nachází v docházkové vzdálenosti do 20 minut.

Obrázek 7 zobrazuje mapku Prahy 9 s vyznačením lokalit výzkumu, který jsem prováděla na území rezidenčního projektu Nová Harfa, u mateřské školy, kterou děti z Nové Harfy navštěvují, a na cyklostezce, jenž vede podél celého projektu, kudy mnoho maminek s dětmi prochází nebo ji využívá.

Rezidenční projekt Nová Harfa je vymezen ulicemi Poděbradská, Podkovářská, Pod Harfou a Kabešova. První etapa výstavby byla dokončena na jaře roku 2007 a nabídla téměř 700 bytových jednotek, druhá etapa na podzim téhož roku přinesla dalších 391 bytů. Koncem roku 2008 byla zkolaudována třetí etapa projektu, která kromě 393 bytových jednotek poskytuje i komerční prostory. Díky velkému zájmu klientů pokračovala výstavba další etapou, která se nazývá Harfa Park IV a přinesla dalších 101 bytů. V létě roku 2013 je pak plánováno dokončení již páté etapy, kde je ve výstavbě 130 bytových jednotek (Finep CZ a.s., 2012). Celá tato nová rezidenční čtvrť se vyznačuje převážně vysokopodlažní bytovou zástavbou (viz Obrázek 8) a její výstavbu zajišťuje developerská společnost FINEP CZ a.s.

Obrázek 6: Občanská vybavenost na Nové Harfě

Zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 7: Plánek Vysočany se zakreslením lokalit výzkumu

Zdroj: mapy.cz, upraveno

Obrázek 8: Vysokopodlažní zástavba na Nové Harfě

Zdroj: vlastní fotografie

4.4 Základní charakteristika respondentů a jejich domácností

Pro interpretaci a pochopení výsledků práce je nutné analyzovat strukturu respondentů. Všechny uvedené charakteristiky vychází z vlastního výzkumu. V rámci šetření byla zjišťována také velikost domácností a doba bydlení v lokalitě. Maminky v obou lokalitách žijí v rodinách s jedním nebo se dvěma nezaopatřenými dětmi, přičemž ty s jedním dítětem jsou častěji z Nové Harfy a ty se dvěma dětmi z Jesenice. Dále všechny dotazované ženy žijí v domácnosti s partnerem, ať už je to jejich manžel či přítel (viz Tabulka 4).

Na tyto poznatky navazují i další zjištěné charakteristiky. Doba bydlení v lokalitě je spjata s dobou její výstavby. První lidé se do novostaveb v Jesenici stěhovali již před 8 lety, zatímco na Nové Harfě bydlí nejstarší obyvatelé teprve 4 roky (viz Tabulka 5).

Tabulka 4: Struktura domácností, n=40

Počet osob v domácnosti	Jesenice		Nová Harfa		celkem	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
3	6	30	12	60	18	45
4	14	70	8	40	22	55

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

Tabulka 5: Doba bydlení v lokalitě, n=40

Doba bydlení	Jesenice		Nová Harfa		celkem	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
méně než 2 roky	1	5	3	15	4	10
2 - 4 roky	5	25	17	85	22	55
5 a více let	14	70	0	0	14	35

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

Více než polovina domácností bydlí v nové lokalitě méně než 5 let. Je velmi pravděpodobné, že tito lidé budou směřovat některé své aktivity k dříve známým či obývaným lokalitám, přestože by je mohli uskutečnit i v místě nového bydlení.

Další tabulka (viz Tabulka 6) znázorňuje věkovou strukturu respondentů v obou lokalitách. Je zde patrná souvislost mezi věkem a délkou bydlení. Do obou lokalit se stěhovaly ženy v podobné fázi životního cyklu, tedy ženy těsně před založením rodiny. To odpovídá skutečnosti, že v Jesenici žijí častěji starší ženy se dvěma dětmi, a na Nové Harfě žijí častěji mladší maminky s jedním dítětem.

Tabulka 6: Věková struktura respondentů, n=40

Věk	Jesenice		Nová Harfa		celkem	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
26 - 35	14	70	20	100	34	85
36 - 45	6	30	0	0	6	15

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

Ekonomická aktivita lidí z velké části určuje jejich časoprostorovou mobilitu a celkový obraz všedního dne člověka (Novák, 2004). Jelikož se tato práce týká maminek, které mají alespoň jedno dítě předškolního věku, je pochopitelné, že nejvíce jich je na mateřské dovolené (viz Tabulka 7). Výše zmíněným souvislostem odpovídá také skutečnost, že pracujících žen je více v Jesenici a naopak na mateřské dovolené je více matek z Nové Harfy, které mají mladší děti.

Tabulka 7: Ekonomická aktivita respondentů, n=40

Ekonomická aktivita	Jesenice		Nová Harfa		celkem	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
MD*	11	55	14	70	25	62,5
zaměstnaná	5	25	4	20	9	22,5
podnikatelka	4	20	1	5	5	12,5
v domácnosti	0	0	1	5	1	2,5

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

*mateřská dovolená

Protože šetření probíhalo v nových rezidenčních lokalitách, do kterých se stěhují lidé s vyšším sociálním statusem, ještě před začátkem šetření jsem očekávala, že maminky budou vzdělanější oproti celorepublikovému průměru⁴, což se potvrdilo

⁴ Vzdělanostní struktura, ženy, ČR, rok 2010

Základní 20,5%, vyučena 28,4 %, střední s maturitou 37,9 %, vysokoškolské 13 %. Zdroj: ČSÚ (2011c)

(viz Tabulka 8). Zajímavé je, že na Nové Harfě byly ženy mnohem častěji vysokoškolsky vzdělané, než matky v Jesenici.

Tabulka 8: Vzdělanostní struktura respondentů, n=40

dokončené vzdělání	Jesenice		Nová Harfa		celkem	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
základní	0	0	0	0	0	0
vyučena	0	0	1	5	1	2,5
střední s maturitou	13	65	3	15	16	40
vyšší odborné	0	0	3	15	3	7,5
vysokoškolské	7	35	13	65	20	50

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

4.5 Hodnocení lokalit

V úvodu řízeného rozhovoru, hned za otázkou na složení domácnosti a dobou bydlení, jsem se snažila zjistit, jak jsou maminky s lokalitou jejich bydlení spokojeny, jaké byly důvody jejich přistěhování se sem, zda se chtějí odstěhovat a pokud ano, tak kam a proč. Dále jsem se pokusila vytvořit si vlastní názor na nové zkoumané lokality a jejich hlavní problémy.

Vztah mezi rezidenčním prostředím a jeho obyvateli je jedním z nejdůležitějších témat sociální geografie (Pacione, 2003). Lu (1999) tvrdí, že rezidenční spokojenost je komplexní kognitivní koncept a ukazuje, nakolik jsou naplněny potřeby jedinců v souvislosti s místem bydliště, což znamená, že rezidenční spokojenost má subjektivní charakter.

Rezidenční spokojenost je v zahraniční literatuře často obměňována pojmem spokojenost se sousedstvím, neboť sousedství je základní enviromentální jednotka, kde se odehrává sociální život, a proto spokojenost s ním ovlivňuje kvalitu jeho obyvatel (Hur, Morrow-Jones, 2008).

Permentier a kol. (2011) uvádí tři nejdůležitější skupiny determinantů, které ovlivňují rezidenční spokojenost: osobní charakteristiky, subjektivní hodnocení sousedství a bydlení, objektivní charakteristiky sousedství⁵. Nejvýznamnějšími oblastmi rezidenční spokojenosti jsou pak občanská vybavenost, školství, vnímání bezpečnosti,

⁵ Objektivní charakteristiky lze ověřit pomocí tvrdých dat, např. vnímání strachu v lokalitě vs. počet trestných činnů v lokalitě atd.

míra hluku, spokojenost s fyzickým prostředím sousedství, spokojenost s bydlištěm a se spoluobčany (Permentier a kol., 2011).

Lu (1999) podotýká, že specifické skupiny obyvatel mohou díky odlišným potřebám, preferencím a životnímu stylu hodnotit stejné rezidenční podmínky zcela různě.

4.5.1 Rezidenční spokojenost matek

Pull faktory, které ovlivnily přistěhování se do nového bydlení, jsou pro obě lokality podobné a doplňují se. Nejčastěji byla hlavním důvodem příchodu blízkost - pro matky z Jesenice blízkost Prahy, pro matky z Nové Harfy blízkost centra Prahy. Blízkost města nebo jeho centra je důležitým předpokladem jejich využívání. S tímto bodem souvisí i dobrá dopravní dostupnost, dostupnost na různé úrovni - dostupnost města a dostupnost jeho centra. Dalším významným společným faktorem byla dobrá cena v závislosti na kvalitě nového bydlení. Jiní kupovali byty, protože právě zakládali rodinu a chtěli hezké bydlení. Posledním společným důvodem usazení se v nové rezidenční lokalitě byla skutečnost, že někde blízko bydlí rodiče, s nimiž chtěli být mladí lidé v kontaktu. Maminky z Jesenice dále zmiňovaly, že se stěhovaly do klidu a za zelení.

Při dotazu na spokojenost s lokalitou měly maminky lokalitu označkovat jako ve škole, přiřadit jí hodnotu ze stupnice 1 až 5, přičemž číslo 1 znamená být velmi spokojená a číslo 5 nespokojená. Očekávala jsem, že maminky budou uvádět, že jsou spíše spokojené, protože koupí domu či bytu předchází pečlivé zvážení všech kladů a záporů, a při rozhodnutí přistěhovat se musely převládat klady lokalit. Šetření to potvrdilo, polovina maminek je v lokalitě svého bydlení spokojena, další zastávají neutrální názor a pouze 7 jich vyslovalo spíše negativní hodnocení.

Možnost odstěhovat se by využilo 7 maminek, většinou z Nové Harfy. Preferovaly by nejčastěji větší byt někde v kompaktním městě nebo rodinný dům za Prahou, naopak pro matky z Jesenice je významným push faktorem to, že to mají všude daleko.

Maminky z Nové Harfy si stěžovaly: „Chtěli jsme bydlet v klidné rezidenční lokalitě, ale protože se zde pořád staví, je tu velký provoz a hluk,“ uvedla žena ve věku 31 let. Podobné mínění měly i maminky z Jesenice, například 36letá žena tvrdila: „Šli jsme do klidu a zeleně a to nám bohužel nevyšlo – pořád se tu staví.“ Tyto názory

reprezentují skupinu obyvatel, kteří nesouhlasí s dalším rozvojem nového bydlení v lokalitách, které obývají. Toto se označuje jako NIMBY efekt (Golledge, Stimson, 1997), který je zkratkou anglického not-in-my-back-yard (ne za mým plotem), jehož podstatou je záporný postoj současných obyvatel k jakýmkoliv změnám prostředí v blízkosti jejich bydliště. Na Nové Harfě byla vyslovena i obava o sociální prostředí, protože: „Lidi se bytů zbavují, prodávají je nebo pronajímají, a to hlavně lidem z východu – Ukrajincům a Rusům,“ vyjádřila nespokojenost 28letá matka. Další žena ve věku 30 let poznamenala, že „sice Nová Harfa má být pro mladé rodiny, ale je tu špatná občanská vybavenost, školka je plná, takže musíme platit drahou soukromou“, 27letá maminka pak není spokojená s dostupností lékařských služeb: „Hrozně tady chybí dětská doktorka.“

4.5.2 Hodnocení občanské vybavenosti a veřejných prostor v lokalitách výzkumu

Díky tomu, že jsem šetření prováděla osobně, mohu souhlasit s vyjádřením, že se v obou lokalitách opravdu intenzivně staví další bydlení, což je zejména na Nové Harfě nepříjemné z důvodu velkého hluku. Naopak zde maminky mají výhodu velmi dobrého napojení na MHD. Z hlediska zabezpečení lékařských služeb pro obyvatele Nové Harfy je na tom lokalita poměrně dobře, v docházkové vzdálenosti do 30 minut se nachází několik ordinací praktického lékaře pro děti a dospělé. Otázkou je, jak přínosné by bylo zřízení další mateřské školy či dětské ordinace v blízkosti Nové Harfy, jak navrhovaly některé maminky. Sice se sem stěhují převážně mladé rodiny s dětmi, nebo rodiny, které děti brzy mít budou, ale výstavba nebude pokračovat do nekonečna a za několik let, až se rodiny dostanou do další fáze životního cyklu, by byla nová mateřská škola možná k ničemu. Také vybavení lokality obchody považují za zcela postačující, v samotném areálu rezidenčního komplexu Nová Harfa se nachází supermarket Albert a večerka. Pro náročnější rezidenty je v blízkosti hned několik nákupních center (např. Galerie Harfa, Galerie Fénix).

V Jesenici je občanská vybavenost z hlediska zabezpečení lokality lékaři, školkou a školou i obchody dle mého názoru nadstandartní. Dopravní dostupnost Prahy je za použití veřejné dopravy cca 30 minut, dostupnost centra Prahy je pak cca 45 minut, to ale dle mého názoru zejména pro maminky na mateřské dovolené není důležité, protože není mnoho služeb, za kterými by musely z Jesenice do Prahy vyjíždět.

Porteous (1977) uvádí, že se lidé v podobných fázích životního cyklu stěhují do pro ně výhodného bydlení – do malých sousedství protkaných sociálními interakcemi. Nová sousedství nebo čtvrtě vystavené pro mladé rodiny s dětmi by měly být vybaveny tak, aby umožnily dětem učit se o společnosti takové, jaká je, přičemž ovšem kritizuje hřiště navržená pro děti, která přispívají k segregaci dětí a sociálního života v sousedství (Porteous, 1977). Zajištění dobré úrovně veřejných prostor, například ulic a chodníků, je pro děti mnohem důležitější než speciální hřiště (Jacobs, 1961, cit. v Porteous, 1977).

Obrázek 9: Dětské hřiště na Nové Harfě

Zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 10: Veřejný prostor s lavičkami na Nové Harfě

Zdroj: vlastní fotografie

Vybavení veřejných prostranství považují za nevyhovující v obou lokalitách. V celé oblasti nového bydlení ve Vysočanech je mezi domy na Nové Harfě pouze jedno hřiště pro malé děti (viz Obrázek 9), které je za hezkého počasí přeplněné. Nové Vysočany, pod které spadá sledovaná Nová Harfa, jsou totiž teprve na začátku své přeměny ze čtvrti průmyslové na čtvrť rezidenční, proto je lokalita tak málo vybavená těmito zařízeními pro děti. Veřejné prostory jsou na Nové Harfě alespoň doplněny lavičkami (viz Obrázek 10), které lemují chodníky a vybízí tak k odpočinku a využívání prostoru, čímž dávají možnost navázat nějaké kontakty s dalšími obyvateli lokality.

V Jesenici je situace podobná, v blízkosti zkoumaných lokalit nové zástavby jsem narazila pouze na jedno hřiště (viz Obrázek 11), přičemž výstavba dětského hřiště poblíž lokality V Roháči by v nejbližší době měla být zrealizována. Maminky s dětmi ale hojně využívají soukromé zahrady a na veřejné hřiště moc často nechodí. V případě rodin, které bydlí v rodinných domech, může tento jev vést k částečné izolaci, neboť dalších veřejných prostranství v lokalitě mnoho není. Rodiny, které bydlí ve zkoumaných bytových komplexech Mezi Domy a Za Rybníkem mají výhodu, že většinou sdílí větší soukromou zahradu (viz Obrázek 12), kde se s dalšími maminkami a dětmi mohou denně setkávat a navazovat kontakty a přátelství.

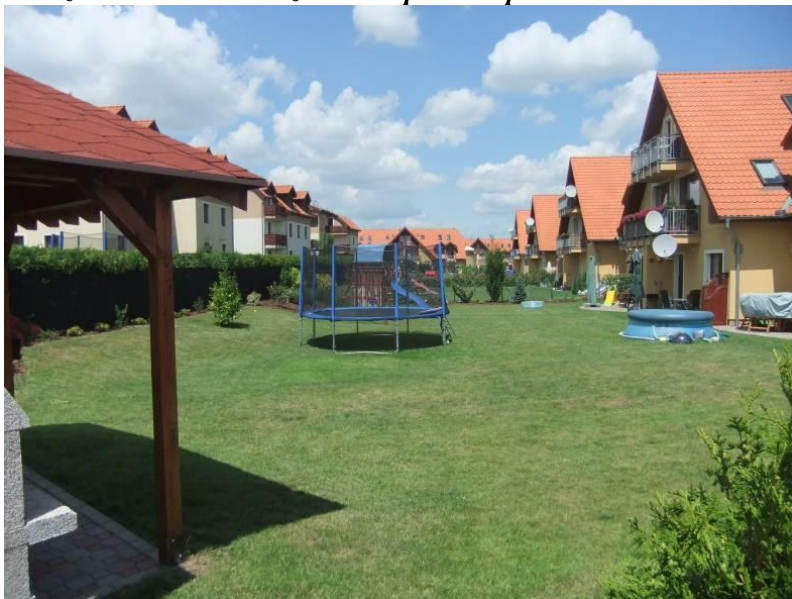
Celkově veřejné prostory nového bydlení v Jesenici působily jako město duchů, protože ulice byly zcela prázdné (viz Obrázek 13), během doby mého výzkumu tudy projelo jen několik automobilů a asi tři kamiony vezoucí materiál na další stavbu.

Obrázek 11: Dětské hřiště v blízkosti nové zástavby v Jesenici

Zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 12: Soukromá zahrada společná pro několik rodin

Zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 13: Prázdné ulice v Jesenici

Zdroj: vlastní fotografie

5 Každodenní život matek v suburbíích a ve vnitřním městě

V této části magisterské práce zohledňuji veškeré poznatky z předešlých kapitol pro zhodnocení a výklad informací získaných empirickým výzkumem. Věnuji se zde následujícím bodům:

- aspekty ovlivňující každodenní život matek s dětmi
- analýza jednotlivých otázek šetření: péče o dítě, čas trávený doma a na vlastní zahrádce, dopravní a nákupní chování, volný čas a chování o víkendu
- podobnosti a rozdíly v časoprostorové mobilitě matek ze sledovaných lokalit

5.1 Aspekty ovlivňující každodenní život matek s dětmi

Každodenní život matek je ovlivňován mnoha faktory. Jedním z nejdůležitějších těchto faktorů je, zda maminky chodí do práce nebo se věnují podnikání. Proto i tato otázka byla předmětem mého výzkumu. V případě kladné odpovědi jsem otázku dále rozvíjela podrobnějším zjišťováním, kolikrát v týdnu do práce chodí či se podnikání věnují, kolik hodin denně tím tráví, jaký dopravní prostředek používají k přesunu, jak dlouho jim trvá jedna cesta a kde je v té době jejich dítě.

Do práce chodí nebo podniká 9 žen ze vzorku v Jesenici a 8 z Nové Harfy, což je necelých 43 % všech dotázaných. Z těchto pracujících jich většina pracuje více než 3 dny v týdnu, všechny dotázané pracující matky z Jesenice pracují alespoň 3 dny v týdnu. Každý den, který jsou v práci nebo v místě podnikání, tam tráví převážně 5 a více hodin (viz Tabulka 9). Tabulka 10 pak dokládá, že tyto pracující ženy používají pro přesun do místa svého zaměstnání nebo podnikání nejčastěji automobil, v případě matek z Jesenice, a MHD, v případě těch z Nové Harfy. Významným jevem je také práce z domu, jejíž výhodou je, že se nemusí nikam jezdit a pracuje se v domácím

prostředí. Maminky, které pracují z domova, tvoří v obou sledovaných lokalitách druhou nejpočetnější skupinu.

Tabulka 9: Pracovní úvazek, n=20

	dní v týdnu				hodin denně				vůbec nepracuje	
	1-2		3 a více		1-4		5 a více			
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Jesenice	0	0	9	22,5	3	7,5	6	15	11	27,5
Nová Harfa	2	5	6	15	3	7,5	5	12,5	12	30
Celkem	2	5	15	37,5	6	15	11	27,5	23	57,5

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

Tabulka 10: Dopravní prostředek používaný k přesunu do místa práce/podnikání, n=17

	Jesenice		Nová Harfa		celkem	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
automobil	5	55,6	1	12,5	6	35,3
MHD	1	11,1	4	50	5	29,4
kombinace automobil+MHD	1	11,1	0	0	1	5,9
práce z domu	2	22,2	3	37,5	5	29,4

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

Tabulka 11: Délka jedné cesty do/z práce/zaměstnání, n=12

	Jesenice		Nová Harfa		celkem	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
0-30 min	4	57,1	2	40	6	50
více než 30 min	3	42,9	3	60	6	50

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

Tabulka 11 pak ukazuje, že co se délky jedné cesty do nebo z práce či zaměstnání týče, polovina maminek dojíždí maximálně 30 minut, polovina více než 30 minut, přičemž nejvyšší uvedená doba jedné cesty byla 45 minut. Očekávala jsem, že déle budou za prací dojíždět maminky z Jesenice, což se výzkumem nepotvrdilo. Možné vysvětlení je, že matky z Jesenice hledají práci blíže k domovu, protože se bojí, že by trávily hodně času na cestách a zvláště pak v dopravních zácpách, kdežto matky z Nové Harfy, které jezdí MHD, pracují v různých částech města, jejich akční radius může být větší.

V době, kdy matky pracují, nebo se věnují podnikání, jsou jejich děti převážně v mateřské škole, pouze necelá čtvrtina je svěřena do péče rodinných příslušníků – prarodičů dětí nebo sourozenců jejich rodičů (viz Tabulka 12).

Tabulka 12: Hlídaní dětí v pracovní době jejich matek, n=17

	Jesenice		Nová Harfa		celkem	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
MŠ*	8	88,9	5	62,5	13	76,5
rodinní příslušníci	1	11,1	3	37,5	4	23,5

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

**mateřská škola*

5.2 Analýza jednotlivých otázek šetření

5.2.1 Péče o dítě

Péči o dítě nazývám v šetření tu část, kde zjišťuji, kdo a jak často se podílí na výchově dítěte či dětí, jaké aktivity s nimi maminky provádí a kde, zda dítě nebo děti navštěvují mateřskou školu či nějaké mateřské centrum.

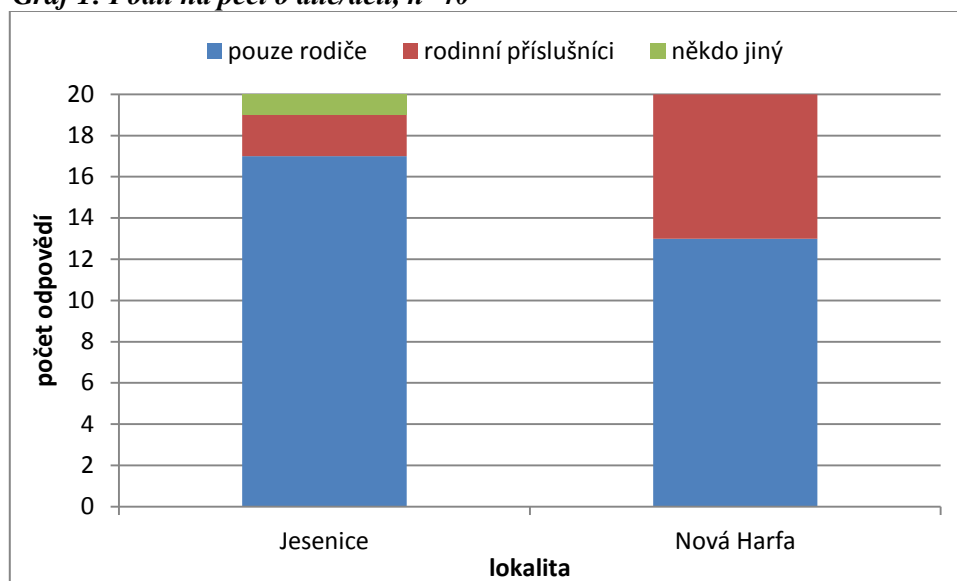
Otázkou, kdo se podílí na péči o dítě a jak často, jsem zjišťovala, zda maminkám pomáhají s dětmi např. jejich partner, prarodiče, nějaký jiný rodinný příslušník nebo zda mají třeba paní na hlídání apod. V Jesenici se o své děti starají ve většině případů pouze jejich rodiče, jak ukazuje i výpověď 29leté matky: *„Můžu se spolehnout jenom sama na sebe, žádný příbuzný tady nemáme, manžel se na výchově samozřejmě podílí, to jo, ale většinou jsem s malou já.“* Pouze 2 respondentky uvedly, že občas jim děti hlídají rodinní příslušníci, např. 28letá matka dvou dětí: *„To víte, že jo a já si tu výhodu uvědomuju. Naši bydlej na Jižáku, takže když potřebuju něco zařídit, není to daleko je tam vodvít.“* Pouze 1 maminka ve věku 35 let přiznala, že dítě svěřuje kamarádce: *„Nó my si tu takhle občas vypomůžem, známe se už dlouho, obě tu bydlíme už od začátku, takže není problém.“*

Na Nové Harfě se situace poněkud liší. I zde se o své děti starají především rodiče (13 z 20), ale oproti Jesenici mnohem častěji děti hlídají příbuzní. Pomoc příbuzných si pochvalovala 27letá maminka: *„Kousek bydlí ségra, která má prcky dva, takže to se hodně navštěvujeme a i si pomáháme s hlídáním. [...] Hlavně když potřebuju poradit ohledně malýho, tak ona je zkušenější [směje se].“* Stejně tak je za pomoc příbuzných s hlídáním ráda 29letá respondentka: *„Naši bydlej na Čerňáku a rodiče přítele na Proseku, jeho máma je na důchodě, takže když potřebuju pohlídat i přes den, tak se můžu spolehnout. [...] Je to skvělý, že takhle bydlíme všichni kousek od sebe...ze začátku jsem se toho bála, jako že se budou moc starat, ale ne, zatím je to super.“* Naopak 30letá žena si postěžovala. *„My totiž nejsme původem z Prahy, takže nikdo jiný nám nemůže pomoci, sme tu sami. [...] Jako když jedem navštívit naše, tak to oni se postarají, ale není to tak často no“.*

Výše uvedené výpovědi odrážejí skutečnost, že v suburbánní zóně jsou rodiny při péči a výchově dítěte více odkázány samy na sebe, naopak rodiny z vnitřního města se mohou častěji spoléhat i na své příbuzné, a to zřejmě i proto, že jsou koncentrováni na menší ploše při nižší dojížděkové vzdálenosti, čili proto, že bydlí nedaleko od sebe

většinou v rámci kompaktního města. Absolutní zastoupení všech odpovědí ukazuje Graf 1.

Graf 1: Podíl na péči o dítě/děti, n=40

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

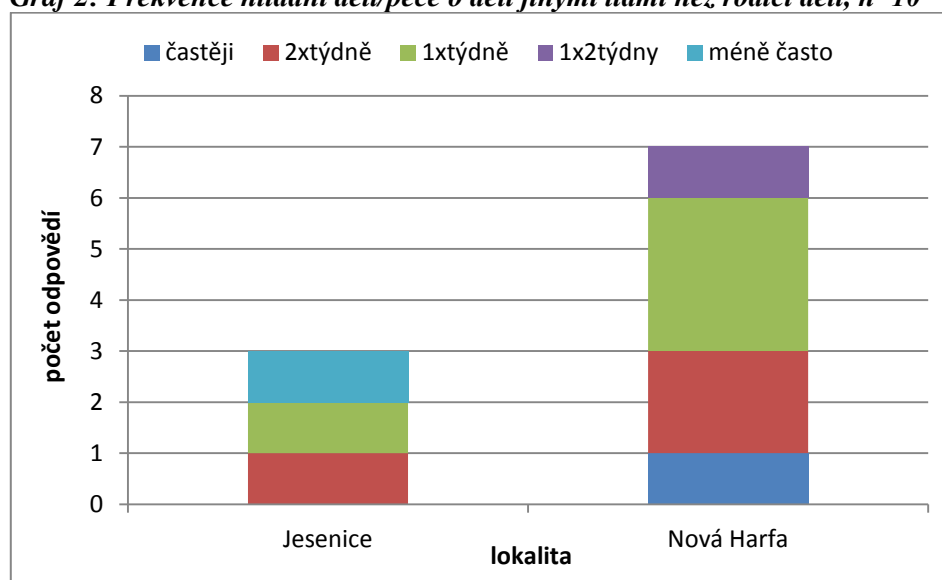
Na následující otázku odpovídaly pouze matky, které v předchozí otázce uvedly, že jim děti hlídají i další lidé – 3 v Jesenici a 7 na Nové Harfě. Frekvence hlídání či péče o dítě jinými lidmi než rodiči je častější na Nové Harfě, kde 27letá matka uvedla: „*Já ještě dodělávám školu, takže naši hlídají dvakrát v týdnu a přítelovo rodiče taky minimálně jednou,*“ a 29letá matka dodala: „*Ono se to takhle asi nedá říct, kolikrát... jako není to úplně pravidelný, ale tak řekněme, že v průměru dvakrát týdně.*“ Nejčastěji ženy uváděly, že děti nechávají hlídat jednou v týdnu (3 ze 7), jak potvrzuje i výpověď další 29 leté ženy: „*Každý pondělí nebo čtvrtek, to chodím cvičit a když je přítel v práci, tak hlídá moje máma. [...] Jako někdy hlídá i o víkendu, ale to je fakt jen občas.*“ Jednou za čtrnáct dní se pak o dceru 28leté ženy starají její prarodiče: „*Nó tak semtam se pro malou zastaví buď moje máma nebo rodiče přítele a jdou s ní na hřiště třeba, ale je to tak dvakrát v měsíci.*“

V Jesenici hlídá děti 35leté respondentce její kamarádka: „*Je to klidně i dvakrát v týdnu, hlavně když si potřebuju odskočit kvůli práci.*“ 28letá žena, která dříve vypověděla, že její rodiče bydlí na Jižním Městě pak konstatovala: „*No jednou v týdnu určitě. [...] Třeba když potřebuju ke kadeřnici nebo na nehty, tak to se domluvíme dycky s mužem, kdy bude doma, ale když potřebuju něco do Prahy, tak je tam nechám i celý dopoledne nebo tak.*“ Poslední maminka z Jesenice, které občas hlídají děti příbuzní

dodala: „Sice říkám, že občas pohlídaj, ale vlastně je to tak jednou za měsíc. Jim je už přes 60, choděj do práce, takže taky už maj rádi svůj klid.“

Tato frekvence pomoci při hlídání dětí nebo péči o ně je opět daná výhodou blízkosti lokalit bydlení maminek a domácností příbuzných. Tudíž prarodiče a jiní příbuzní si berou k sobě domů na hlídání častěji děti matek z Nové Harfy (viz Graf 2).

Graf 2: Frekvence hlídání dětí/péče o děti jinými lidmi než rodiči dětí, n=10

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

Další zjišťování v této sekci se zaměřuje na otázku, jaké aktivity provádí matky se svým dítětem či dětmi nejčastěji. Uvedené aktivity často závisí na stáří dítěte, s malým dítětem jsou možnosti velmi omezené. S nejmenšími dětmi v kočárku chodí maminky pouze na procházky, jak dítě roste, je možné se chodit koupat, hrát si na pískoviště a vykovávat další aktivity, kterým už dítě věnuje pozornost, popřípadě ho baví.

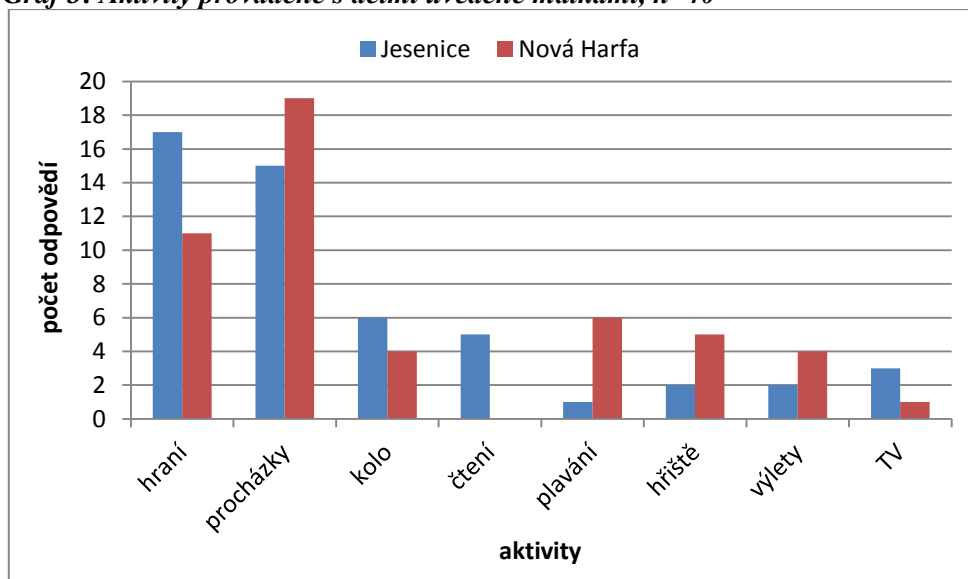
Obecně se dá říct, že v obou lokalitách si maminky se svými dětmi nejčastěji hrají a chodí na procházky, ostatní aktivity byly jmenovány v mnohem nižší intenzitě. „Tak samozřejmě chodíme na procházky tady k rybníku třeba, hrajeme si na zahradě i doma, na kole se učíme teď, jak je hezky, jezdit, různě no...ale jako většinou se držíme tady u baráku,“ prozradila 32letá žena z Jesenice. Podobně vypovídala i 37letá matka: „Hrajeme si s panenkama, čteme pohádky...ono záleží hlavně na počasí, že jo...když je hezky tak jdeme radši ven no, na zahradě si hrajem nebo vyrazíme na kolo.“ Další 33letá maminka se sými dětmi občas vyrazí i mimo lokalitu bydliště: „Děláme toho hodně, hrajem si na zahradě většinou...a i doma něco, ale snažím se jim to nějak jednou

za čas zpestřit, takže jezdíme na výletíky...zrovna minulej čtvrtek jsme se byli podívat v Průhonicích v tom lesoparku, ono totiž se tady v Jesenici není kde schovat před sluníčkem, všude praží, tak tam se nám to líbilo.“

Na Nové Harfě si 28letá respondentka postěžovala na zatím stereotypní aktivity: „Co my můžeme dělat... je to ještě miminko a jenom jí a spí, takže na chvíli s kočárkem tady kousek se projít no, jinak zatím nic. [...] Ale je mi jasný, že se to už brzo změní a že mi dá ještě zabrat [směje se].“ Naopak 31letá maminka má se svou ratolestí pestrý program: „Tak co řekneme slečně [mluví k dítěti]? Chodíme na motorku jezdit a projít se, na hřiště si jdeme hrát, někdy se jedeme podívat do města [do centra] na vodičku na labutě, vid’? Plavat chodíme třeba do Letňan i s tatínkem, vid’? [...] Je toho hodně, záleží na počasí a co se nám zrovna chce.“ Taktéž 29letá žena se snaží vymýšlet pro sebe a svého potomka různé aktivity: „Sem doma, takže děláme všechno možný. Buď blbnem tady u baráku a na hřišti nebo i doma, ale když to jde, tak se jdem podívat jednou tam a pak zase jinam...furt něco podnikáme...jako i v centru nebo tady na devítce [Praha 9].“

Zajímavé je, že v Jesenici převažují oproti Nové Harfě aktivity jako hraní si, jízda na kole, čtení a sledování pohádek v televizi (viz Graf 3). To zřejmě odráží skutečnost, že v Jesenici byly v průměru ženy ve vzorku starší a mají také v průměru starší děti, se kterými lze uvedené aktivity provádět častěji. Naopak na Nové Harfě převažují nad Jesenicí aktivity jako procházky, plavání, pobyt na dětských hřištích a různé výlety, což vypovídá o větších možnostech využití času s dětmi ve městě.

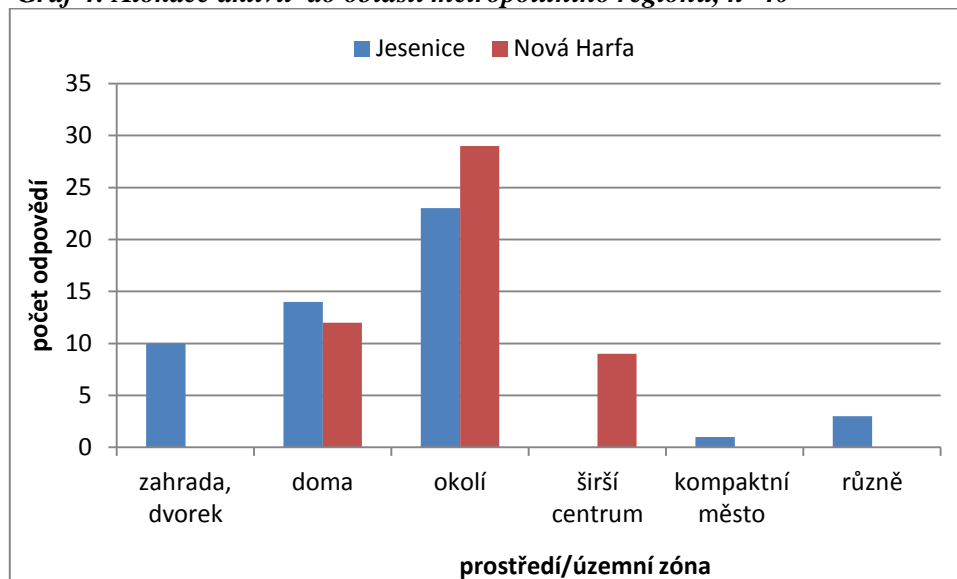
Graf 3: Aktivity prováděné s dětmi uvedené matkami, n=40

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

S předcházející otázkou těsně souvisí, kde matky uvedené aktivity s dětmi vykonávají. Toto zjištění je vykresleno v Grafu 4. V případě Jesenice je domov nebo vlastní zahrádka nejčastěji uvedeným místem (24 z 51), kde tráví matky s dětmi nejvíce času. Protože veřejné prostory lokalit nového bydlení zde nejsou dostatečně vybaveny např. lavičkami nebo dětskými hřišti, je tato skutečnost pochopitelná. Maminky z Nové Harfy svoji zahrádku nevlastní a tak do prostor svého bytu alokují přibližně čtvrtinu (12 z 50) činností s dětmi. Nejvíce uvedených aktivit (29 z 50) vykonávají matky s dětmi z Nové Harfy v okolí svého bydliště. Toto potvrzuje lepší stav veřejných prostor oproti Jesenici, neboť na Nové Harfě je hřiště přímo uprostřed mezi domy a také je v těsné blízkosti domů dostatečné množství laviček. Matky z Jesenice pak v okolí bydliště vykonávají s dětmi necelou polovinu aktivit (23 z 51). Za okolí je v případě výzkumu v Jesenici považována celá oblast Jesenice, v případě Nové Harfy oblast Prahy 9 – Vysočan. Téměř pětina činností (9 z 50) matek s dětmi z Nové Harfy je lokalizována do širšího centra Prahy, oproti tomu matky z Jesenice tam nelokalizovaly žádnou aktivitu, což koresponduje s faktem, že do centra popř. širšího centra je to z Nové Harfy kousek a z Jesenice daleko. Matky z Jesenice pak malou část aktivit směřují do lokalit kompaktního města, které je jim daleko blíže než centrum, dále uváděly, že některé aktivity vykonávají nahodile v různých oblastech Prahy a jejího zázemí.

Graf 4: Alokace aktivit do oblastí metropolitního regionu, n=40

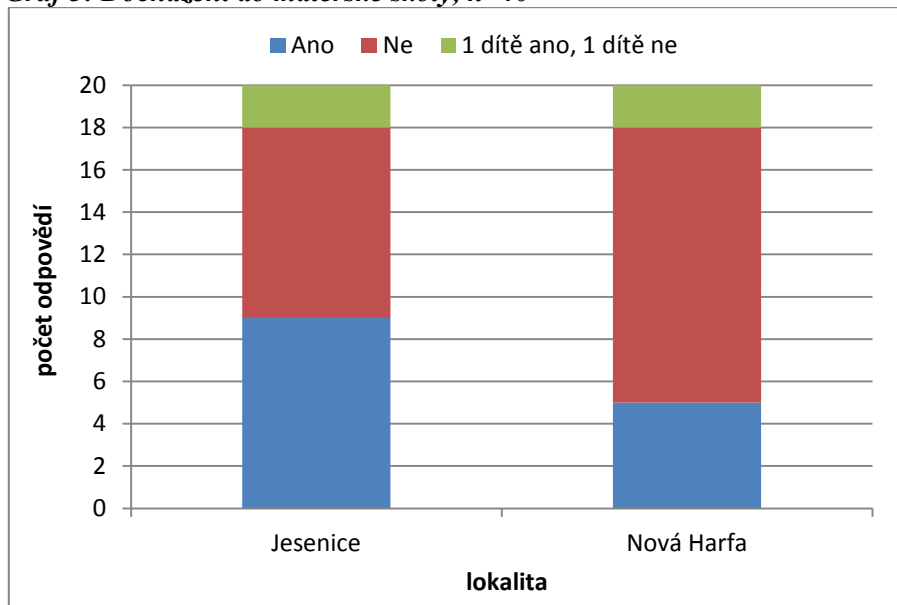

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

Dalšími otázkami souvisejícími s péčí o dítě či o děti jsou, zda děti navštěvují mateřskou školu a nějaké mateřské centrum. V rámci tohoto zjišťování jsem dále

zkoumala, kolikrát v týdnu děti tyto instituce navštěvují, kdo a v kolik hodin tam dítě doprovází a vyzvedává, jaký dopravní prostředek je k těmto cestám využíván a jak dlouho trvá jedna cesta.

Graf 5: Docházení do mateřské školy, n=40

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

Služeb mateřských škol využívá více než polovina matek z Jesenice (viz Graf 5). Situaci popsala 30letá respondentka takto: „*Ano, obě děti choděj do školky. [...] Vodím je každý ráno, někdy si je беру po obědě domů, někdy vyzvedávám až dýl...záleží jak se to hodí, že jo. [...] No naštěstí je to tady kousek, takže sem za 20 minut zpátky i když jdeme pěšky...ale když pak hned někam jedu, tak беру auto.*“ Podobně odpověděla i 36letá maminka: „*Chodí, chodí. [...] No kdo asi, já...manžel jezdí do práce dřív, takže je to na mně...i vyzvedávám samozřejmě. [...] A беру ho až v těch 5 většinou no...jinak je to tady za rybníkem hned, takže můžu i v bačkorách [směje se].*“ Další žena z Jesenice spojuje doprovázení do školky s každodenním nákupem: „*No starší navštěvuje...dycky vememe i malou do kočárku a bereme to jako takovou ranní procházku, zastavíme se pak i do krámu a po obědě pro něj zase dojdeme.*“

Naopak na Nové Harfě je situace taková, že do školky své děti vodí pouze třetina matek (7 z 20). Na nedostatečnou kapacitu ve školkách si stěžovala 33letá žena: „*My do školky chodíme, teda jenom tady starší Kája, vid' [mluví k dítěti]? Ale teda musíme do soukromý, protože normálně ji ještě nevemou, ale příští rok už bude do předškoláku, tak to už budou muset. Tam je to jinak furt plný a jako ta soukromá je teda docela drahá. [...] Jo, chodíme každý den, vyjíměčně je s náma doma, vid' [mluví k dítěti]?*“

Akorát ji teda tak jednou, dvakrát týdně vyzvedávám už po obědě, jinak nějak před čtvrtou. [...] Máme to tak dvacet minut pěšky, ale když moc spěcháme, tak se svezem tramvají a sme tam za chvíli, je to jenom jedna zastávka...“ Jiná 33letá maminka uvedla: *„No dávám ho do školky, když potřebuju do práce no, většinou tak třikrát v týdnu. [...] Hodím ho tam ráno po cestě do práce tak před sedmou, to jedu tak deset minut autem, a vyzvedává většinou máma moje...někdy hned po obědě a přiveze mi ho večer a někdy pozdějc, záleží jak má čas.“* Pomoc partnera pak ocenila 31letá matka: *„Ano, školku využíváme, několikrát v týdnu, ale manžel dělá nepravidelně, takže když třeba skončí už v poledne, tak hned do školky pro kluka, nebo je s ním i celej den doma, máme to takový nepravidelný, ale když to jde, tak sme radši spolu doma. [...] Jinak většinou ráno jedu já a odpoledne se střídáme...a i tchýně ho občas bere, když toho máme moc a nestíháme. [...] Já jezdím většinou městskou..to je tak deset minut, manžel samozřejmě výhradně autem [ironicky], ale časově je to tak na stejno.“*

Docházka dětí do mateřských škol je opět limitována věkem dětí, proto výsledek ovlivňuje i fakt, že na Nové Harfě je větší podíl maminek, které mají menší děti a služeb mateřských škol zatím nevyužívají.

V Jesenici uvedla většina maminek (10 z 11), že jejich děti dochází do školky každý všední den, oproti tomu na Nové Harfě jich více dochází pouze dvakrát nebo třikrát v týdnu (4 ze 7). To může souviset s faktem, že více matek, které pracující pouze několik dní v pracovním týdnu, je ze vzorku z Nové Harfy (viz Tabulka 9). Ve dnech, kdy jsou v zaměstnání nebo se věnují podnikání, je dítě ve školce, jindy je s nimi doma.

Dále bylo zjištěno, že z dětí v Jesenici, které dochází do školky, jich tam více než polovina tráví celý den. Na Nové Harfě je ale takovýchto dětí více než dvě třetiny. Celkový výsledek docházky do mateřských škol je tedy takový, že v Jesenici chodí většina dětí alespoň na dopolední výuku denně, na Nové Harfě děti chodí spíše na celý den několikrát v týdnu.

Zajímavé je, že děti z Jesenice jsou do školky i ze školky doprovázeny výhradně svými matkami, zatímco v případě Nové Harfy se na otázku doprovodu do školky vyskytla v jednom případě odpověď, že dítě doprovází jeho otec, a v otázce na vyzvedávání dítěte ze školky bylo zjištěno, že se na něm kromě otce dítěte podílí téměř z poloviny jejich prarodiče. I na Nové Harfě však většinu tohoto doprovázení do školky a z ní zastávají matky dětí.

Děti z Jesenice se do mateřské školy častěji vozí autem, ostatní jsou doprovázeny pěšky. Mateřská škola v Jesenici je od sledovaných lokalit poměrně blízko, takže

použití aut není nezbytné. Maminky, které ho uvedly, tak činily většinou proto, že někam jezdí a školku mají po cestě. Důvod použití auta při dopravě dětí z Nové Harfy do školky je v podstatě stejný jako v Jesenici, autem se vozí necelá třetina dětí. Největší podíl ale tvoří děti, které jsou do školek dopravovány pomocí MHD. Je to opět způsobeno velmi dobrým napojením Nové Harfy na MHD. Z hlediska délky trvání jedné cesty je na tom jednoznačně lépe Jesenice, kde je vzdálenost školky a studovaných lokalit opravdu krátká. Cesta do školky jim trvá maximálně 15 minut, přičemž více než polovina matek uvedla maximálně 10 minut. Na Nové Harfě přibližně třetina matek uvedla, že jedna cesta do školky trvá asi 10 minut, většina však uvedla dobu okolo 20 minut.

U otázky na využívání služeb mateřských center byly odpovědi v obou lokalitách velmi podobné. V Jesenici vozí svoje děti do mateřských center 4 matky z 20: „*Ano, my chodíme tady do Pohádky. [...] Tak jednou, málokdy dvakrát v tejdnu, když vyzvedávám dřív ze školky, tak si pak zajdem tam pohrát, ať nejsme furt doma...a vodim samozřejmě zase já, to víte no, jsme tady tak nějak odkázaní sami na sebe*“, vypověděla 34letá žena. Naopak většinový názor má například 31letá matka: „*Jéžiš to né, to nechodíme...to je podle mě zbytečný, ještě jako třeba sem tam to chápu, ale jinak to je vyhazování peněz...je to hrozně drahý*“, postěžovala si. Podobně i 29letá respondentka: „*Ne, to ne...to si myslím, že je to docela drahý na tu chvíli. [...] V podstatě máme taky takový mateřský centrum tady na zahradě, když se nás tu pár sejde [směje se]*.“

Na Nové Harfě využívá služeb mateřských center pouze čtvrtina dotázaných matek. O jejich existenci a nabídce vědí zhruba všechny, ale jak potvrdila i 30letá žena: „*Nechodíme no...je to drahý. [...] Jako kdyby to bylo levnější, tak bych o tom uvažovala. Vím, že jedna paní tady ze vchodu, ty choděj na Prosek, říkala, ale za tu cenu to mně přijde zbytečný*.“ Naopak 30letá maminka nabídku mateřských center chválí: „*No my si chodíme hrát do Knoflíku a až bude Mates větší, tak ho tam asi zkusim dát i na angličtinu, čím dřív ji bude pravidelně slyšet, tím líp se mu to pak bude učit. [...] Ted'ka sme byli jenom jednou, ale jinak chodíváme tak dvakrát, když je ošklivo, tak ať jenom neseďme doma*.“

Většina matek z obou lokalit tato zařízení nevyužívá, neboť, jak maminky uváděly, je to drahé. Ty, které mateřská centra navštěvují, jmenovaly v Jesenici především místní MC Pohádku a v jednom případě MC Dům pro motýlky v Praze 4 – Kunraticích, všechny chodí s dětmi samy jednou týdně většinou v odpoledních hodinách. Z Nové Harfy využívá mateřská centra čtvrtina rodin, jmenovány byly klub

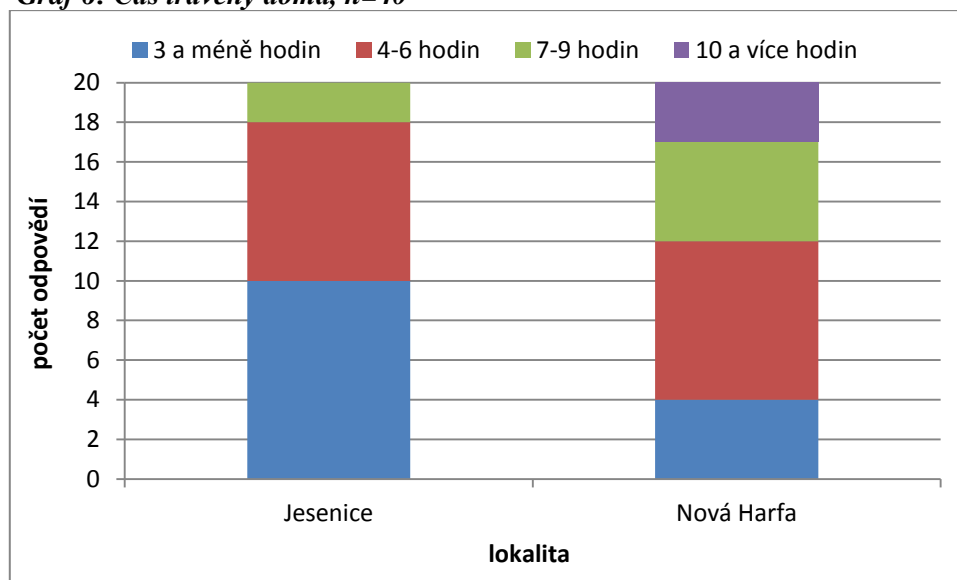
Oskárek, MC Knoflík a MC Klánovice, všechny na Praze 9. Stejně jako rodiny z Jesenice i rodiny z Nové Harfy je využívají jednou týdně spíše v odpoledních hodinách, i zde dítě ve všech případech doprovází jeho matka.

Při přesunu do mateřských center z Jesenice je často používán automobil, přičemž jedna cesta trvá zhruba 10 minut, stejně tak z Nové Harfy se děti do mimoškolních zařízení vozí převážně autem, kdy jedna cesta trvá maximálně 15 minut.

5.2.2 Čas trávený doma nebo na vlastní zahradce

Prostorová mobilita matek s malými dětmi, které nechodí denně do práce, bude zřejmě omezena na pobyt doma a nejbližší okolí bydliště (Puldová, Novák, 2008). V této podkapitole se snažím sledovat, jakou část dne tráví matky přímo doma nebo na své zahradce, protože i toto zjištění bude vypovídat o jejich prostorové mobilitě, a dále jakým činnostem se v tu dobu věnují. Určitá část dne člověka je limitována jeho fyziologickými potřebami a další část dne je určena rutinními činnostmi (Novák, 2004). Třetinu dne průměrný člověk prospí, proto bylo při výzkumu i nyní nutné stanovit, že se zajímám o tu část dne, kdy je maminka aktivní, tedy zhruba o dobu zhruba mezi 7:00 a 21:00.

Graf 6: Čas trávený doma, n=40

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

Polovina matek z Jesenice tráví doma obvykle 4 a více hodin, naopak polovina se tam vyskytuje 3 a méně hodin (viz Graf 6). Tato skutečnost zřejmě souvisí se stavem veřejných prostor v Jesenici, který není pro matky s dětmi příliš příznivý, ale především s faktem, že matky v Jesenici mají většinou k dispozici vlastní zahradku, na které se velmi často zdržují. Více než polovina matek, které zahradku vlastní, na ní tráví většinou alespoň 4 hodiny denně, pokud je hezké počasí. Tuto skutečnost potvrzuje 31letá maminka: „No jsme hlavně na zahradě tady s ostatníma dětma nebo doma, jinak se nedá moc kam jít...jako jo, na hřiště, ale proč chodit tam, když tam bysme byli sami, tady oni se spolu zahrají a my se ženskýma si aspoň popovídáme.“ Stejně tak i 32 letá žena se se svým dítětem zdržuje především venku na zahradce: „Právě kvůli zahradě

jsme se sem přestěhovali z města, tak přece nebudem zavření doma, sme venku pořád ted' vlastně.“ Další matka ve věku 37 let vysvětluje: *„No tak když přijdeme odpoledne domů [z práce, ze školky], tak jsme většinou doma...ale jako na zahradě jsme každý den aspoň hodinku, když je teplo, no a pak o víkendech, že jo.“*

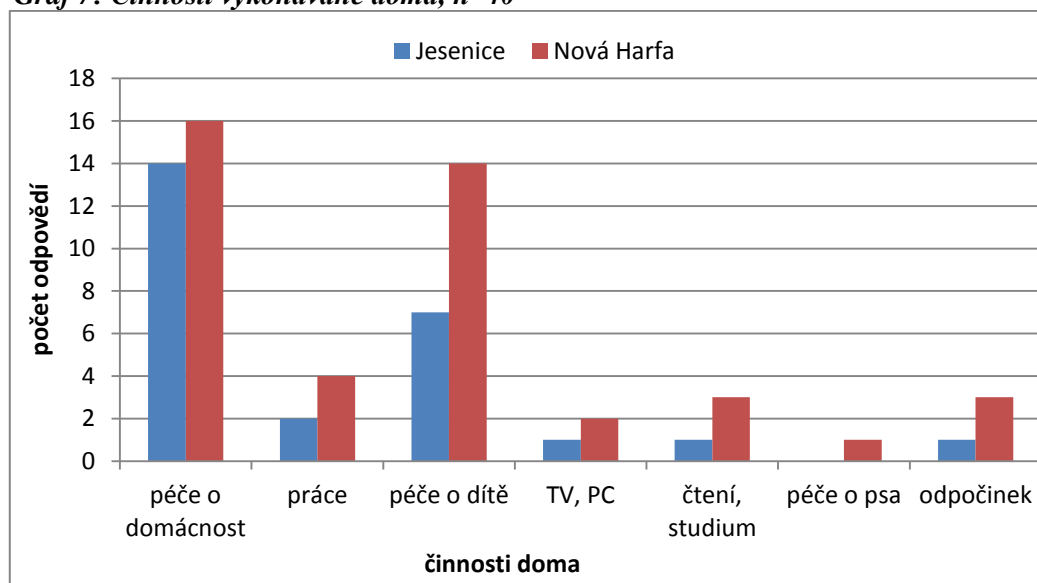
Značná část matek z Nové Harfy (8 z 20) se v domácnosti zdržuje zhruba 4-6 hodin denně, stejná část jich tráví čas doma 7 a více hodin, jako například 28letá žena s miminkem: *„Jak říkám, chodím jenom s kočárkem kolem baráku chvilku, takže my sme zatím doma skoro pořád.“* 30letá maminka se zamyslela: *„Doma? No doma jsme ráno, pak na chvíli ven, když je hezky, pak zpátky něco uvařit, no a pak odpoledne sme většinou pořád někde pryč, vracíme se tak kolem pátý.“* Naopak 33 letá žena se doma zdržuje minimálně: *„Tak to nic, to až večer...a když přijdu z práce, tak kolikát se ještě jdeme projít nebo někam ven.“*

Ženy, které tráví doma nebo na své zahrádce většinu svého času jsou ženy na mateřské dovolené, naopak ty, které se doma vyskytují minimálně, jsou převážně pacovně vytížené ženy. I když žijí na Nové Harfě maminky s menšími dětmi, jsou na místo bydliště vázány méně, než maminky z Jesenice, které mají sice v průměru starší děti, ale mají k dispozici svoji vlastní nebo společnou zahrádku, kde mohou trávit čas. Ženy z Nové Harfy mají díky dobré dopravní dostupnosti naopak větší možnosti trávit čas v okolí svého bydliště nebo i jinde ve městě.

Dále jsem zjišťovala, jaké aktivity vykonávají maminky v době, kdy jsou doma nebo na zahrádce. V obou lokalitách byly nejčastěji jmenovány aktivity týkající se péče o domácnost a děti (viz Graf 7 a Graf 8). Další činnosti byly jmenovány v mnohem nižší intenzitě. V Jesenici 34letá žena uvedla: *„Co dělám doma...no uklízím, peru, žehlím, vařím, smažím [směje se]...cokoliv, píšeme ukoly, kreslíme si, na internet se občas mrknem, co je novýho...no a venku si hlavně hrajeme nebo já si tady čtu.“* Podobně vypověděla i 29letá respondentka: *„No to je jednoduchý, doma uklízím, vařím a tak...prostě domácnost a samozřejmě o malýho se starám a to je vlastně zhruba všechno, pak třeba večer se kouknem na film s přítelem. [...] Na zahradě...tak tam hlavně si hrajeme, já si kafe uvařím a sme venku.“*

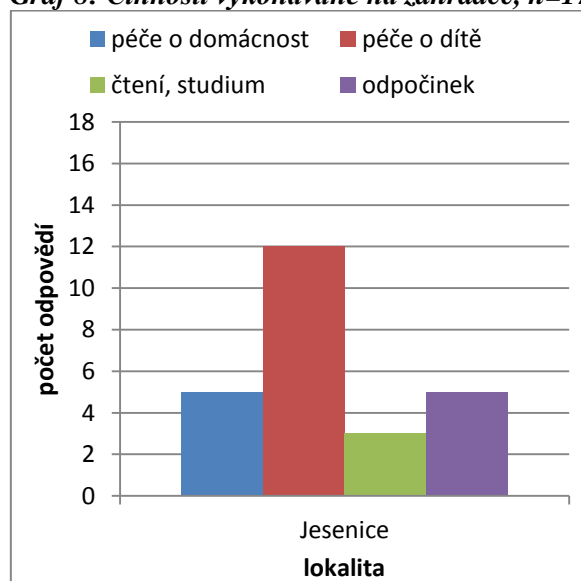
„Já myslím, že to co všechny ostatní ženský, hlavně dětem se věnuju, pak po nich uklízím, vařím...to je pořád dokola [směje se]. [...] Ale né, tak taky si zapnu i televizi i počítač nebo prostě odpočívám“, popsala situaci 29letá matka z Nové Harfy. Další 33letá žena uvedla: *„Jsem s dětma nebo vařím...pak taky do práce si připravuju papíry, občas telku koukáme, ale to většinou jen zprávy.“*

Graf 7: Činnosti vykonávané doma, n=40

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

Graf 8: Činnosti vykonávané na zahrádce, n=17

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

Zajímavé je, že maminky z Jesenice se více starají o domácnost a dítě, a maminky z Nové Harfy mají více času pro sebe, kdy se věnují své práci, internetu, čtou a odpočívají. Tento výsledek je zřejmě zapříčiněn faktem, že ženy v Jesenici bydlí se svými rodinami v domech nebo větších bytech oproti menším na Nové Harfě, a proto mají více starostí s chodem domácnosti, péči o dítě zajišťují vesměs samy, kdežto na Nové Harfě se o děti postarají občas babičky, a tak mají více času pro sebe. Dalším faktorem takového chování je životní styl, který každodenní život matek ovlivňuje.

5.2.3 Dopravní chování

Doprava obecně je jedním z největších problémů celé Prahy. Proto se v této části diplomové práce snažím zjistit, jak často matky vyjíždí z okolí svého bydliště⁶, jaký způsob dopravy nejčastěji používají a jaké jsou důvody vyjížděky z okolí bydliště.

V Jesenici vyjíždí 35letá žena asi třikrát v týdnu: *„Žáleží, jak kdy, kolik toho mám v práci a jestli je potřeba něco zařídit, ale řekla bych, že tak třikrát. [...] Autem, autem...já myslím, že tady jezdějí všichni převážně autem. [...] No jak říkám, žáleží, co je v práci a co je potřeba zařídit, ale tak nakoupit něco, no se starším klukem na tenis jezdím.“* Denně do práce dojíždí například 36letá matka: *„No jezdím autem denně do práce. [...] Jezdím na Chodov, to je tak 20 minut, tam si i nakoupím, takže pak už nikam většinou nemusím...ale i když něco náhlého je, tak já myslím, že do té hodinky se vejdu. [...] Tak ta práce, to je hlavní, po cestě máme školku, pak teda jedu i na ten nákup a o víkendech nějaký výlet, ať se taky popodíváme.“* Naopak 28letá maminka vyjíždí v průměru jednou týdně: *„Né, já nikam moc nejezdím, všechno co potřebuju, mám zatím tady, v obchodech seženu všechno, takže jediný důvod je, když v tejdnu zajedu za našima, tak to jedem emhádečkem do města, jindy třeba něco vyřídit, nebo pak když nás přítel někam veme.“*

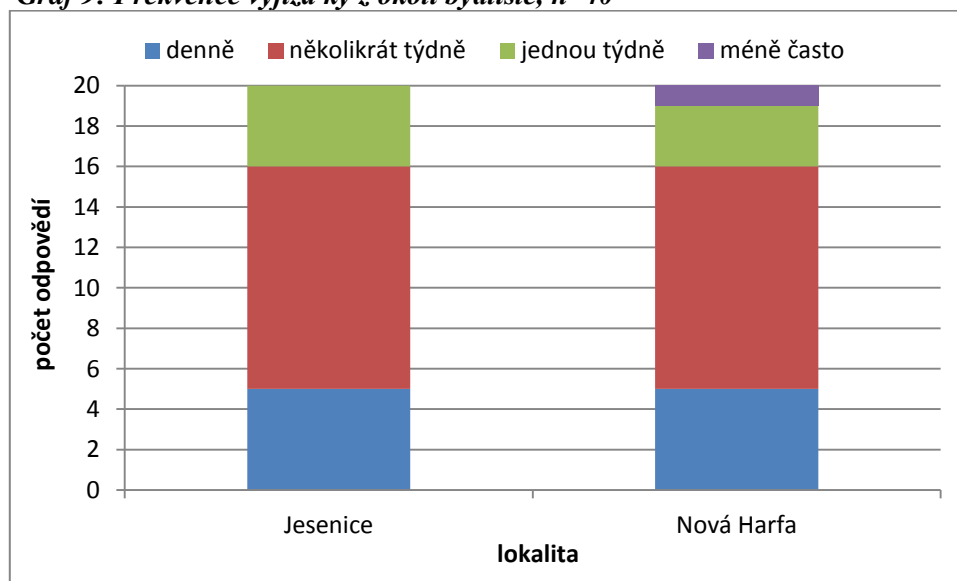
Na Nové Harfě vypověděla 28letá žena: *„No já asi nejezdím nikam takhle daleko, to není potřeba, takhle malý dítě ještě nic moc nepotřebuje...ale občas já se sejdu s kamarádkou, když přítel hlídá, tak na kafičko posedět na chvíli si zajdu..takže zatím maximálně tak jednou v týdnu a to jedu tramvají.“* Naopak 31letá matka vyjíždí z Vysočan denně: *„Prakticky denně jezdím, buď do práce nebo někam vyrážíme tady s prckem, jeho to moc nebaví hrát si pořád na tom jednom hřisti...taky se sestrou mojí se občas sejdem a podniknem něco i s dětma. [...] Městskou, já bych autem nezaparkovala [směje se]...a naježdíme tak hodinku asi a když jen do práce tak vlastně taky.“* I 30letá respondentka má potřebu z lokality vyjíždět: *„Jezdíme, protože co tady pořád, potřebujeme trochu změnu, takže když to všechno sečtu i s našima a nákupy, tak tak třikrát v týdnu, jako v pracovním, víkendy nepočítám, to jezdíme pryč skoro pokaždý. [...] Většinou autem, MHD se vyhýbám jak jen to jde, není to tak pohodlný a hlavně ten smrad kolikrát.“*

⁶ Za okolí je v případě Jesenice považována oblast Jesenice, v případě Nové Harfy je to oblast Prahy 9-Vysočany.

Z Jesenice i z Nové Harfy vyjíždí čtvrtina maminek denně, více než polovina jich z obou oblastí vyjíždí několikrát v týdnu. Pouze 4 respondentky v obou lokalitách uvedly, že vyjíždí jednou týdně nebo méně často (viz Graf 9). Tento téměř stejný výsledek si vysvětlují tím, že ač je Jesenice položena v suburbánní zóně, je již dostatečně velká na to, aby svým obyvatelům poskytovala a zabezpečovala stejné služby jako kterákoliv lokalita z kompaktního města, v tomto případě lokalita Nové Harfy a jejího okolí, a dále že i maminky z Nové Harfy opouští lokalitu svého bydlení např. kvůli práci, zábavě, nakupování.

Matkám z obou lokalit, které vyjíždí z okolí svého bydliště denně, cestování nejčastěji ubírá maximálně hodinu času (8 z 10). To je zřejmě způsobeno odlišným životním stylem matek z obou lokalit. Ty z Jesenice, které stráví cestováním do práce téměř hodinu nemají po návratu důmů chuť a zájem jezdit ještě někam jinam a raději tráví čas doma nebo na zahrádce, oproti tomu matky z Nové Harfy nemají problém někam vyrazit i když předtím už byly v práci.

Graf 9: Frekvence vyjížděky z okolí bydliště, n=40

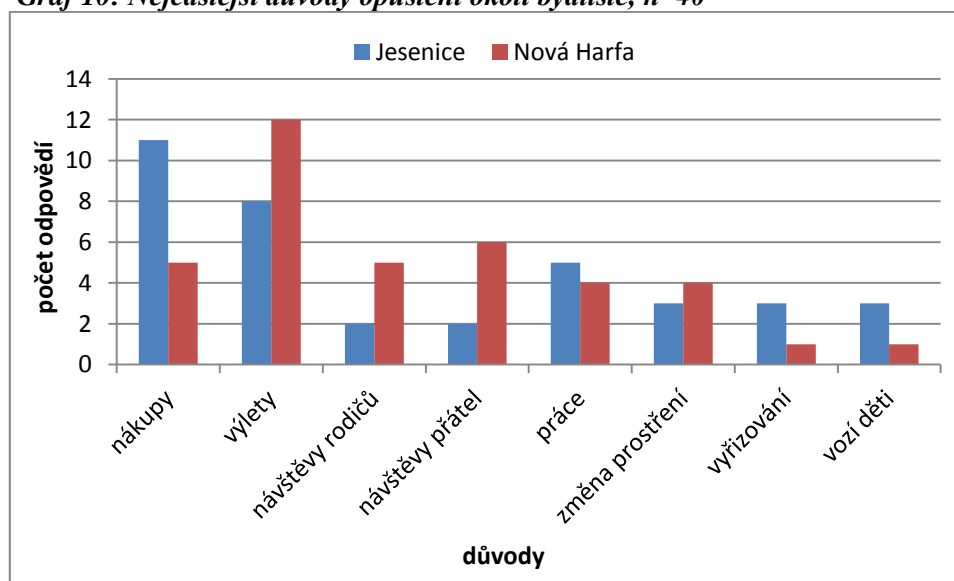
Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

Největší rozdíly mezi studovanými lokalitami v této části práce se objevily u otázky, jaký způsob dopravy nejčastěji matky využívají. Naprostá většina žen z Jesenice (18 z 20) se přepravuje pomocí automobilu, pouze 2 využívají MHD. Z Nové Harfy jich většina (11 z 20) jezdí taktéž autem, ale více než třetina využívá služeb MHD, 2 matky používají auto i MHD. Zarážející se může zdát skutečnost, že v obou lokalitách je hlavním způsobem dopravy automobil. V Jesenici je tento jev

pochopitelný, protože veřejná doprava není tak rozvinutá a vlastnění a používání auta je většinou nutné. Na Nové Harfě, která má ale napojení na MHD poměrně kvalitní, je používání auta především otázkou preference a pohodlnosti, málokdy nutností.

Další otázkou mého zjišťování bylo, jaké jsou nečastější důvody opuštění okolí bydliště maminek. Tato otázka byla otevřená, odpovědi se ale často opakovaly. Jejich četnost a zařazení do jednotlivých kategorií je znázorněno v Grafu 10.

Graf 10: Nejčastější důvody opuštění okolí bydliště, n=40

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

Nejčastějším důvodem vyjížďky z Jesenice jsou nákupy, uvedla je více než polovina matek, Na Nové Harfě nákupy jmenovalo 5 žen. Tento rozdíl mezi oběma lokalitami si vysvětlují tím, že maminky z Nové Harfy si s nakupováním nemusí dělat velké starosti, samozřejmě nakupují i mimo lokalitu bydlení, ale pokud tak neučiní, mají kousek od bydliště obchod. Ženy ze sledovaných lokalit v Jesenici tuto výhodu nemají, obchody se nachází na opačné straně Jesenice, navíc tyto ženy často nakupování spojují s pobytem ve velkém obchodním centru. Na Nové Harfě matky nejčastěji vyjíždí na různé výlety s dětmi (12 z 20), protože díky dobré dopravní dostupnosti nejsou tolik vázány na lokalitu bydliště a především nevlastní žádnou zahrádku, kde by si se svými dětmi mohly hrát.

Návštěvy rodičů a návštěvy přátel spolu opět souvisí, příbuzné a přátele mají ke svému bydlišti blíže rodiny z Nové Harfy a je pro ně opět mnohem jednodušší se za nimi dostat. Jako důvod vyjížďky označilo svoji práci více žen z Jesenice, to odpovídá faktu, že ve vzorku z Jesenice bylo více pracujících matek. Bilance v grafu

posledního důvodu mě celkem překvapila, očekávala jsem, že zejména matky z Jesenice budou uvádět mnohem častěji, že své děti někam vozí. Po šetření jsem ale zvážila blízkost mateřské a základní školy, kam děti dochází na odpolední kroužky a do družiny, a také fakt, že mateřská centra a služby pro děti jsou mimo Jesenici využívány minimálně. Proto není nutné děti neustále někam vozit.

5.2.4 Nákupní chování

Velmi důležitým prvkem, který udává časoprostorovou mobilitu obyvatel, je alokace nákupních aktivit. Typickým projevem komerční suburbanizace je výstavba nových logistických areálů, prostorů pro skladování, hypermarketů a také zábavních center podél hlavních dopravních tahů v příměstských oblastech velkých měst. Největší nákupní zóny vznikly podél nejvýznamnějších dopravních os směřujících ven z Prahy. Jde o nákupní zóny na Zličíně u dálnice D5 na Plzeň, v Průhonicích-Čestlicích u dálnice D1 na Brno, na Černém Mostě poblíž dálnice D11 na Hradec Králové a v Letňanech nedaleko dálnice D8 ve směru Ústí nad Labem (Sýkora, 2002).

Mimo tyto obrovské nákupní plochy se v celé metropolitní oblasti nachází mnoho dalších sítí různých supermarketů a malých prodejen. Lokalizační strategie hypermarketů a malých prodejen se však velmi liší. Malé prodejny a provozovatelé služeb se snaží obsadit místa s vysokou koncentrací každodenních lidských aktivit a přiblížit se tak co nejblíže potencionálnímu zákazníkovi. Naopak hypermarket předpokládá, že zákazníci budou dojíždět za ním, což často způsobuje závislost potencionálního zákazníka na automobilu (Novák, 2004).

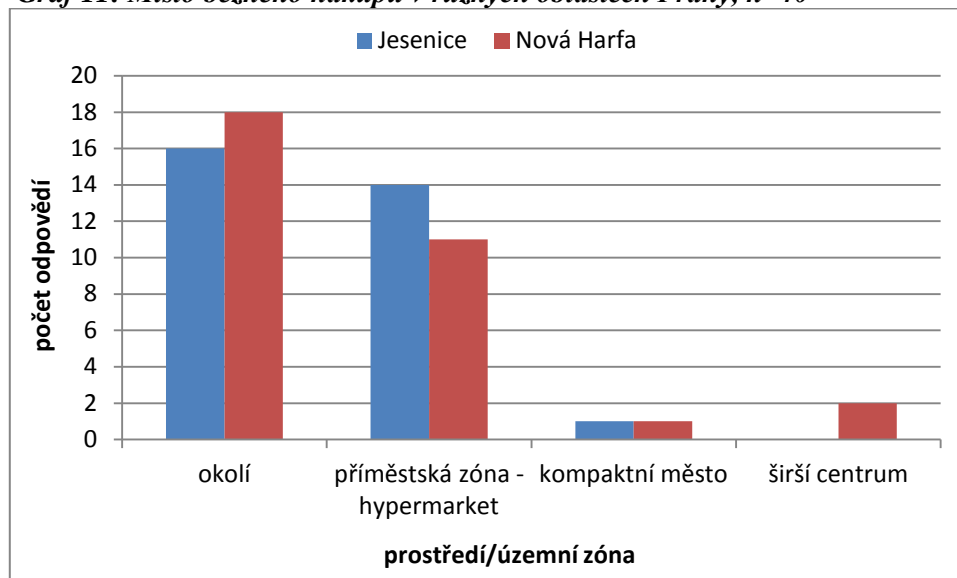
Protože Jesenice má velmi dobrou vybavenost jak supermarketů, tak i malými prodejny, poskytuje svým obyvatelům poměrně stejně kvalitní možnost nákupů, jako oblast Vysočan obyvatelům Nové Harfy. Proto je možné očekávat podobné odpovědi u otázek, kterými jsem zjišťovala, kde maminky realizují většinu běžných nákupů, s kým nakupují, jak často a jak dlouho jim to trvá a jaký dopravní prostředek k tomu používají.

Nákupní chování maminek v mém výzkumu bylo ovlivněno zejména tím, zda žena chodí do práce nebo je doma na mateřské dovolené, neboť tato skutečnost nejvíce ovlivňuje její časoprostorovou mobilitu. Pokud pracuje, může nakupovat kdekoli v okolí místa pracoviště, po cestě domů, v okolí místa bydliště, nebo také zcela nezávisle na tom, že do práce chodí. Dále záleží na osobní preferenci, někomu vyhovují nízké ceny, jinému široký sortiment, čerstvost atd.

Rozložení běžných nákupů do městských zón v Praze je zachyceno v Grafu 11. Za běžný nákup považuji nákup potravin, který není součástí mnohahodinového pobytu v nákupním centru spojeného s nákupem oblečení, doplňků, návštěvou zábavního centra či kina. Nákupy v okolí bydliště jsou všechny nákupy učiněné v celé Jesenici nebo Vysočanech. Jelikož v této práci studuji dva typy městských zón, definovala jsem

nakupování v komerční zóně Černý Most jako nakupování v příměstské oblasti, protože maminky, které tam jezdí nakupovat, Černý Most jako příměstskou zónu vnímají, a také proto, aby bylo možno považovat za stejný jev nakupování maminek z Nové Harfy na Černém Mostě a nakupování maminek z Jesenice např. v Průhonicích.

Graf 11: Místo běžného nákupu v různých oblastech Prahy, n=40

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

Běžné nákupy realizují maminky z obou lokalit nejčastěji právě v okolí svého bydliště (16 z 20 v Jesenici, 18 z 20 na Nové Harfě). Toto vysoké zastoupení nákupů v okolí poukazuje jak na kvalitní vybavenost obou lokalit prodejnami různého typu, tak i na to, že maminky nejsou ochotné na běžné nákupy dojíždět někam dál, pokud nákup nespojí s další aktivitou, jak potvrzuje 34letá matka z Jesenice: „Nakupuju převážně tady v Jesenici, myslím, že nemá smysl kvůli pečivu a pár drobnostem někam jezdit, tady seženete všechno. [...] Jezdím většinou sama nebo se starší dcerou, samozřejmě autem, ale občas se pro něco stavím i pěšky, když jsme s malým na procházce. [...] Myslím, že je to tak čtyřikrát, pětkrát, ale záleží, jestli máme v plánu jet i na velký nákup, nebo jak co doma chybí.“ Stejně tak i na Nové Harfě si místní obchody pochvaluje 27letá maminka: „Tady dole v tom Albertu, je to kousíček, takže člověk může vyběhnout i v teplákách. Sice je to malý a většinou je tam fronta a jede jen jedna pokladna, ale pro ty housky se nevyplatí nikam jinam běžet. Jinak si jezdím většinou nakoupit do Harfy nebo na Čerňák už autem, když je přítel s malou. [...] No sama, sama, to je nejrychlejší. [...] Když jdu jen dole, tak sem většinou za deset minutek zpátky, takže samotný nákup tak 5 minut i s placením a když jedu pryč, tak třeba půl hodinky než to všechno projdu.“

Více než polovina žen z obou sledovaných lokalit často jezdí i na běžný nákup do hypermarketu (14 z 20 v Jesenici, 11 z 20 na Nové Harfě). V Jesenici uvedla 36letá matka: *„No většinou v Průhonicích nebo na Chodově v tom Albertu jak byla dřív Hypernova, záleží kam zrovna jedu, já to беру jakože jedu okolo, takhle že bych byla doma a rozhodla se, tak a teď pojedu nakoupit, to je málokdy. [...] To je různý, co já vím...asi tak třikrát v týdnu, sama a rychlovka, abych byla do patnácti minut venku.“* Na Nové Harfě 30letá respondentka potvrdila: *„V podstatě pokaždý, když někam jedeme, což je třikrát v tom týdnu, jak sme se bavily. A když už mám tu možnost, že mám zrovna auto, tak si radši zajedu do Letňan nebo na Čerňák nebo taky tadyhle na Harfu, záleží co máme zrovna blíž, tady ten Albert dole беру jako nouzovku, není tam moc výběr...a do Lidlu nechodím. Já si radši zajedu tam, myslím, že těch patnáct, dvacet minut není zas takový zdržení.“*

V ostatních oblastech města nakupuje zanedbatelná část matek. Většina žen uváděla, že pravidelně nakupují v hypermarketu obvykle s celou rodinou, když ale v domácnosti něco schází nebo nemají moc času, většinou postačí obchody v okolí bydliště.

Převážná část matek z obou lokalit nejčastěji a také nejraději nakupuje běžné potraviny sama, protože je to rychlejší. S dětmi nakupují v případě, že se právě společně vracejí např. z procházky a obchod mají po cestě. Pouze 2 ženy v Jesenici a 3 na Nové Harfě uvedly, že i na běžný nákup společně chodí celá rodina.

Dalším faktem, který ovlivňuje využití času maminek, je frekvence běžných nákupů. Nejvíce matek v Jesenici takto nakupuje třikrát nebo čtyřikrát v týdnu (16 z 20), na Nové Harfě dělá běžný nákup většina žen čtyřikrát týdně nebo častěji (16 z 20). Rodiny, které nakupují velmi často v okolí bydliště čerstvé zboží, dojíždí do hypermarketu pouze na opravdu velké nákupy jednou za dva týdny nebo jednou měsíčně, naopak ty, které nakupují běžné zboží naximálně třikrát týdně, činní tak proto, že do hypermarketu jezdí na větší nákup a za zábavou častěji.

Běžný nákup v okolí bydliště maminkám z obou sledovaných lokalit v průměru zabírá okolo 10 minut. Ženy, které realizují i běžné nákupy v hypermarketech, musí k samotnému pobytu v obchodě obvykle připočítat i čas strávený v autě a parkování, ale samotný nákup jim zabere přibližně 20 minut.

Poslední otázkou zjišťující nákupní chování byla, jaký dopravní prostředek k běžným nákupům maminky využívají. V Jesenici jezdí ženy převážně autem nebo chodí pěšky. Na Nové Harfě jich naopak více chodí pěšky, auto při běžných

nákupech používá přibližně polovina maminek a 2 uvedly, že jezdí MHD. Tento výsledek odpovídá skutečnosti, že pokud žena vyběhne z domu či bytu na rychlý nákup, v Jesenici je nucena použít automobil, protože obchody jsou od zkoumaných lokalit vzdáleny poměrně daleko oproti supermarketu na Nové Harfě, který se nachází přímo v přízemí jednoho z domů. Jít pěšky na nákup v Jesenici si mohou dovolit ty maminky, které se do obchodu staví po cestě např. ze školky nebo z procházky.

5.2.5 Volný čas

Volný čas je zřejmě nejdůležitější složkou aktivit, která ovlivňuje každodenní život lidí, právě v tomto čase máme největší volnost ve volbě, co a kde budeme dělat. Co je to ale volný čas? Volný čas je definován jako „čas, v němž člověk nevykonává činnosti pod tlakem pracovních závazků či z nutnosti zachování svého biofyzického či rodinného systému, je charakterizován svobodnou volbou a očekáváním příjemných prožitků“, uvádí Pásková a Zelenka (2002, s. 315). Wokoun a Vystoupil (1987, s. 5) tvrdí, že je to „část mimopracovní doby, v níž člověk sám volí své aktivity a realizuje v nich svou osobnost“. Nejpropracovanější je definice Dumazediera (1962 cit. v Geist 1992, s. 52), která nechápe volný čas jen jako doplněk pracovní doby, říká: „Volný čas je souborem činností, jimž se jedinec může oddávat zcela podle své libosti, buď pro odpočinek nebo zábavu, či pro rozvoj své informovanosti, osobnosti, dobrovolné sociální účasti nebo svobodné tvůrčí schopnosti poté, když splnil své povinnosti a závazky v zaměstnání, rodinné a sociální.“ Aby nedocházelo k odlišnému chápání pojmu „volný čas“, při této otázce jsem respondentkám objasnila, že jde o čas, který mají skutečně samy pro sebe.

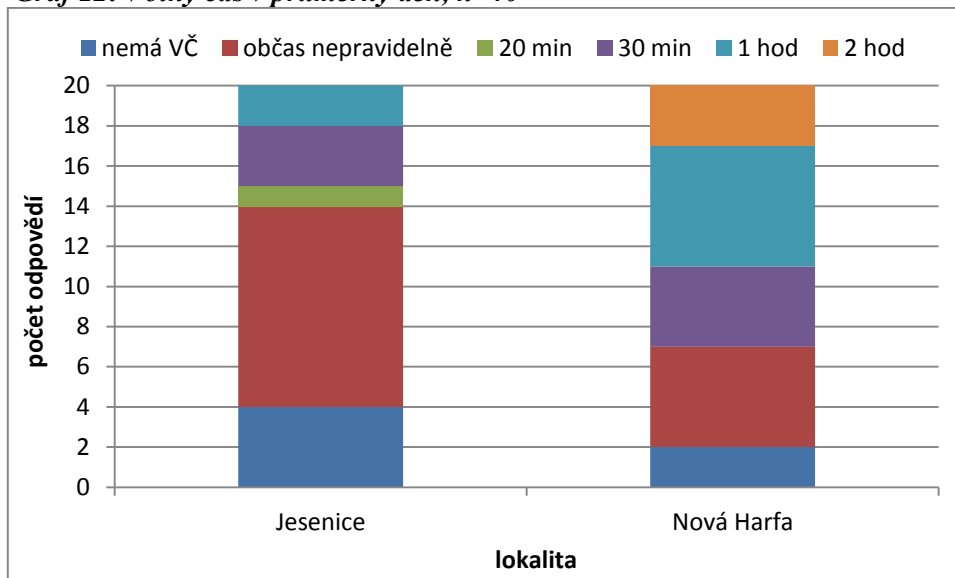
Volný čas se dělí na každodenní, tj. volný čas všedního dne a volný čas víkendový, přičemž většinou mají různou náplň (Musil, 1985). Každodenní volný čas je u maminek určován rytmem biologických potřeb, domácími a rodinnými povinnostmi, u pracujících maminek pak ještě samotnou prací. Víkendový volný čas pak rodiny tráví většinou společně. V této části práce jsem se zaměřila pouze na volný čas všedního dne, neboť víkendu je věnována celá další podkapitola (viz podkapitola 5.2.6).

Zjišťovala jsem, kolik volného času denně v průměru maminky mají, s kým ho tráví, které volnočasové aktivity, kde a jak často provozují. V Jesenici si 37letá žena stěžovala na nedostatek volného času: „Žádnej, nula, nula, nic. Já když přijdu odpoledne z práce, tak to jsou taky starosti, napsat úkoly, připravit večeři, svačinu na další den, pobýt i s těma dětma...pořád v záprahu, odpočinu si až ve vaně a v posteli...a pak o víkendu třeba.“ Také 35letá respondentka je neustále zaneprázdněna: „Vůbec, a to nejsem v práci každý den od rána do večera, takže jak já to jednou všechno budu stíhat, to teda nevím...to je pořád něco. To, že si uvařím kafe a na čtvrt hodinky si sednu ven, to nepočítám, bez toho bych nemohla fungovat. [...] Ale zase nemůžu říct, že si nenajdu čas dojít si ke kadeřnici nebo na masáž sem tam a zacvičit si se sousedkou chodím, takže nějaký čas sama pro sebe mám, ale ne každý

den, spíš tak jako nahodile.“ Tyto dvě výpovědi reprezentují názory více než dvou třetin dotázaných žen v Jesenici (14 z 20) (viz Graf 12), které mají volný čas buď jen občas nepravidelně, nebo vůbec žádný nemají. Zbývající část matek uvedla, že si alespoň chvilku času, který by měly pouze samy pro sebe, udělají. *„Některý dny si chvíli najdu, některý jsem v jednom kole, takže když to zobecním tak řekněme hodinu denně. [...] Odpočívám [směje se]...jednou týdně zajdem tady s pár holkama na zumbu, taky k internetu si sednu, to asi každý den na chvíli...jednou za čas nějaká ta kosmetika, melír, s mužem si občas vínko večer otevřem a povídáme si a relaxujem. Čas od času je to fajn,*“ zhodnotila svůj volný čas 29letá maminka.

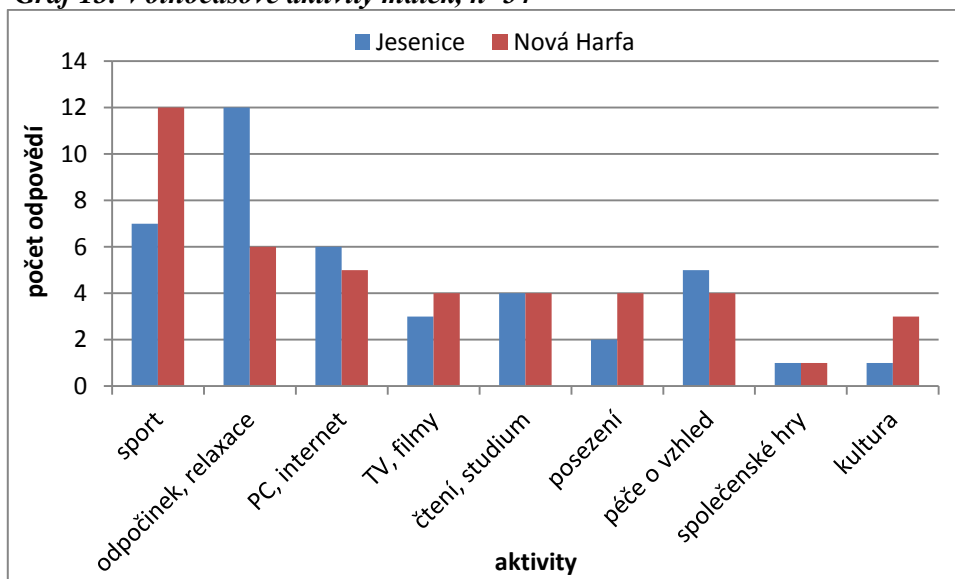
Naopak na Nové Harfě se ukázalo, že téměř polovina matek si užívá volného času alespoň hodinu denně. Mezi tyto ženy patří i mladá 27letá maminka: *„Na to, že mám malý dítě a ještě studuju, mám teda díky bohu času docela dost. Naši kdykoliv potřebuju, tak pohlídaj, takže se můžu učit...taky ještě hodně spí [ukazuje na dítě], takže doma docela stíhám a když ne, tak se přece nic neděje...no a s přítelem se kouknem večer na televizi třeba, to tak dvakrát v tejdnu, nebo si něco hledám na netu, to asi každý den. [...] Myslím, že tak hodinku, dvě mám pro sebe, ale jak kdy no.*“ Také 32letá žena je se svým volným časem poměrně spokojená: *„Když chci, tak si vždycky čas najdu, ale obecně je to tak ta hodinka denně, ono to na tu regeneraci, myslím, stačí. [...] Dvakrát týdně se snažím sportovat, chodím na aerobik nebo na pilates, ráda čtu nebo jen tak odpočívám...a na Prostřeno se ráda kouknu, ale jako každý den to nestíhám.*“ Oproti tomu 34letá matka je natolik vytížená, že jí nezbývá žádný volný čas: *„V týdnu jo? [...] No to vůbec, já sem ráda, že přijdu domů z práce, o dítě se postarat, večeri připravit a je večer, to spíš o víkendu.*“

Ukázalo se, že mnoho maminek nemá ve všední den volného času nazbyt. Více než polovina všech dotázaných maminek odpověděla (21 ze 40), že volný čas mají pouze občas nepravidelně nebo vůbec. Jsou to hlavně ty, které mají velmi malé děti, těm je potřeba věnovat všechnen čas, pokud jsou vzhůru, když spí, je nutno věnovat se většinou dalším povinnostem, jako např. vaření, úklid, praní, nebo jsou to pracovně vytížené ženy. Pouze čtvrtina všech matek uvedla, že čas samy pro sebe mají alespoň hodinu denně. Tyto matky většinou nepracují a mohou se spolehnout, že o dítě či děti se postará partner nebo příbuzní.

Graf 12: Volný čas v průměrný den, n=40

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

Největší podíl v obou lokalitách tvoří matky, které svůj volný čas tráví nejraději samy (10 v Jesenici, 8 na Nové Harfě), to odpovídá předem stanovené tezi, že volný čas je čas, který mají maminky samy pro sebe. Další část si pak volný čas užívá se svým partnerem nebo ho tráví celá rodina společně (8 v Jesenici, 9 na Nové Harfě), v této době sice maminky nemají čas samy pro sebe, ale s partnerem a dětmi si užívají aktivit, ke kterým nejsou nuceny žádnými okolnostmi. Zbytek maminek tráví svůj volný čas většinou s kamarádkami.

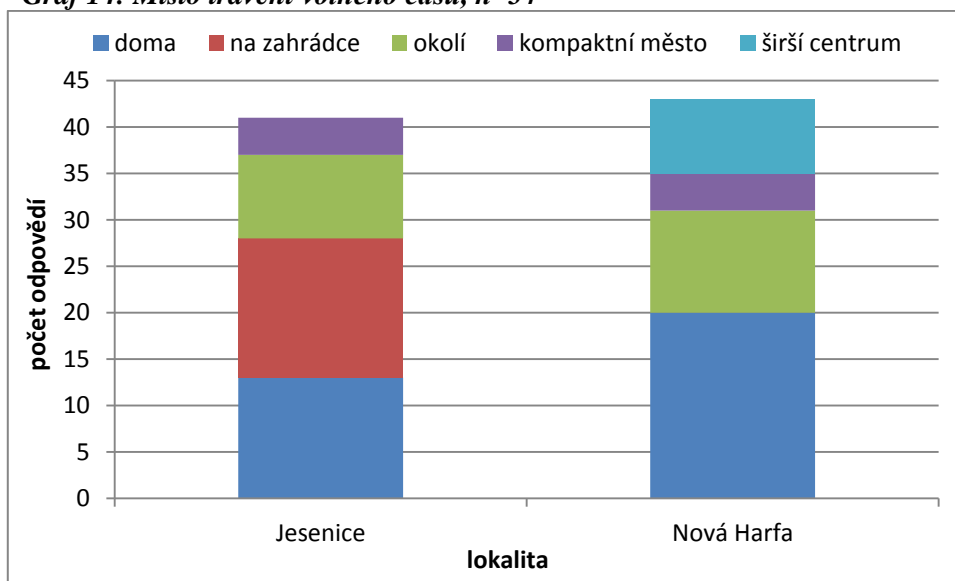
Graf 13: Volnočasové aktivity matek, n=34

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

Nejčastěji uvedenou volnočasovou aktivitou v Jesenici byl odpočinek a relaxace, uvedlo tak 12 z 20 dotázaných, na Nové Harfě odpovědělo stejně pouze 5 maminek (viz Graf 13). Zřejmě to souvisí s faktem, že na Nové Harfě převládají mladší nepracující maminky plné energie, kdežto v Jesenici si většinou pracující ženy, kterých je tam více, chtějí po povinnostech v domácnosti večer odpočinout. S tím také zřejmě souvisí další zjištěný fakt, že na Nové Harfě byla nejčastěji jmenovanou činností nějaká sportovní aktivita (12 z 20), zatímco v Jesenici sport uvedlo pouze 7 žen. Do této kategorie spadá jak organizované cvičení typu zumba, aerobik apod., tak i individuální sportovní aktivity (např. jízda na kole). Tento výsledek je ale ovlivněn také skutečností, že přímo za domy na Nové Harfě vede cyklostezka, kterou maminky ke sportovním aktivitám hojně využívají. Ostatní jmenované aktivity se mezi lokalitami výzkumu v intenzitě nijak zvlášť nelišily, ženy dále uváděly, že surfují na internetu, dívají se na televizi nebo filmy, čtou nebo se věnují studiu, večer zajdou posedět s přáteli, pečují o svůj vzhled – chodí na kosmetiku, ke kadeřnici, na nehty, na masáže aj, hrají karty a občas zajdou třeba do kina.

Protože dle našich sociologů (Linhart, 1974 cit. v Musil, 1985, s. 163) existuje specifický městský způsob života ve volném čase, je významným poznatkem, kdy a kde obyvatelé měst volný čas tráví. V Grafu 14 je znázorněno rozdělení výše uvedených volnočasových aktivit do jednotlivých částí metropolitní oblasti. Pro městské lidi je charakteristický vysoký podíl volného času trávený v bytě, domě a v jeho nejbližším okolí (Musil, 1985), což se potvrdilo nejen na Nové Harfě, ale i v Jesenici, to dokazuje, že v Jesenici převažuje městský styl života. Více než dvě třetiny volnočasových činností maminek z Jesenice a polovina činností těch z Nové Harfy je prováděna doma nebo na zahrádce, v okolí bydliště se pak odehrává 9 volnočasových aktivit ze 42 jmenovaných v Jesenici, na Nové Harfě je tam lokalizováno 11 aktivit ze 43 uvedených. V širším centru se svým volnočasovým aktivitám věnují pouze ženy z Nové Harfy, vykonávají tam 8 ze 43 činností. To odpovídá skutečnosti, že oproti matkám z Nové Harfy to mají ty z Jesenice do centra příliš daleko na to, aby tam ve všední den trávily svůj volný čas. Většině svých volnočasových aktivit se matky nejvíce věnují jednou týdně.

Graf 14: Místo trávení volného času, n=34

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

5.2.6 Víkend

Chování ve víkendové dny je ovlivněno tím, že partner ve většině případů zůstává doma, stejně jako pracující matky a děti, které chodí do školky a školy. Víkend tedy nabízí možnost trávit čas společně. Ve městech se od třetí třetiny minulého století setkáváme s trendem hromadného opouštění města v době déle trvajícího volna (Musil, 1985), jako je například i víkend.

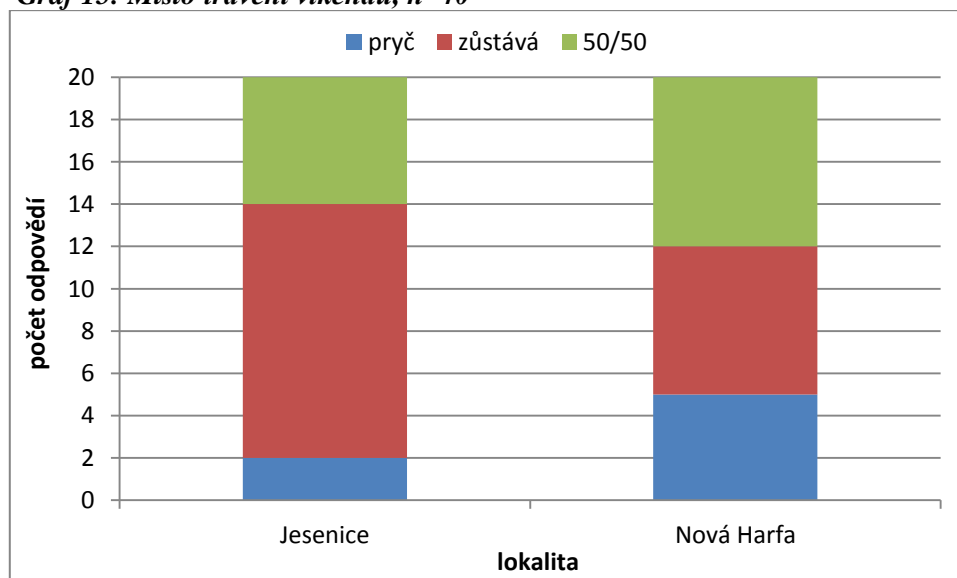
V poslední části polostrukturovaného rozhovoru měly maminky popsat, jak vypadá jejich běžný víkend. Při následné analýze bylo zjištěno, že více než polovina rodin matek z Jesenice o víkendech většinou zůstává doma (viz Graf 15). Mezi tyto rodiny patří i domácnost 33leté ženy: *„No tak ráno vstanem, že jo, společně se nasnídáme...já pak dopoledne většinou uklízím a vařím oběd, to se manžel o děti postará, odpoledne jsme tak nějak všichni spolu, buď si hrajeme nebo i na zahradě se něco dělá...večer máme třeba grilovačku a až děti usnou, tak sedíme ještě dál i se sousedama někdy. [...] V neděli to je dopoledne v podstatě to samý, no a odpoledne to buď si hrajem venku nebo jen tak odpočíváme u televize...nebo máme v plánu nějaký výlet, třeba na kolách nebo tak.“* Také rodina 34leté matky se o víkendech zdržuje především doma: *„Většinou je to tak, že musím uklidit, to dělám v sobotu hlavně a v neděli večer pak žehlím u televize...pak teda vařím a občas i s dětma něco upečeme, jinak odpočíváme, jsme tady venku na zahradě, sem tam zajedeme na nákupy nebo se někam projít třeba, záleží i jaký je venku počasí no.“* Názor 31leté respondentky pak zastupuje skupinu rodin, které přibližně polovinu víkendů tráví mimo domov: *„Tak buď jsme doma nebo jezdíme k našim na celý víkend. [...] Když jsme tady v Jesenici, tak si spolu hrajem, já do toho musím trochu poklidit a uvařit...vlastně můžu říct, že dělám to, co i ve všední den, akorát že máme doma tátu, tak mi pomáhá s dětma. No a když jsme na chalupě u našich, tak tam něco pomůžem, když je potřeba, nebo se chodíme koupat a do lesa...“*

Výše uvedenému tvrzení o hromadném opouštění města odpovídá skutečnost, že téměř dvě třetiny rodin z Nové Harfy opouští Prahu alespoň z poloviny všech víkendů. Jednou z žen, které tráví víkendy mimo město, je i 29letá matka: *„O víkendech jsme na cestách, pendlujem většinou mezi našima a rodičma přítele, oni bydlej všichni na venkově, takže jedeme buď tam nebo tam. [...] Taky co tady, být zavřený na bytě se nám nechce. Málokdy se stane, že nikam nejedeme, ale to zase se snažíme vyrazit na někam tady po Praze.“* Rodina 32leté respondentky střídá o víkendech pobyt v Praze

a pobyt u příbuzných: „Dáváme teda přednost tomu, když jedeme pryč, naši jsou mimopražský, takže jezdíme tam do klidu, tady je pořád randál, jak se tu staví...no ale samozřejmě to není pořád, že jo. [...] Když jsme tady, tak plánujeme společný aktivity, protože přítel si nás v týdnu moc neužije, takže chodíme na pocházky, koupat se, občas zajedem na Harfu, teď je tam ten dinopark, tak sme tam na tý terase, pak rovnou projdem obchody a tak různě...hlavně, že jsme spolu no.“ Naopak 27letá maminka tráví víkendy převážně doma: „To využívám toho, že je přítel doma a učím se...jako zajdem i ven, když je hezky, nebo jdeme navštívit přátele, ale teď se snažím hlavně dodělat tu školu no.“

Obecně se dá říct, že v Jesenici rodiny o víkendech většinou nikam nevyjíždějí, pokud ano, nejčastěji zhruba dvakrát v měsíci. Na Nové Harfě naopak převážná část rodin oslovených matek alespoň dvakrát v měsíci z města na víkend vyjíždí.

Graf 15: Místo trávení víkendů, n=40

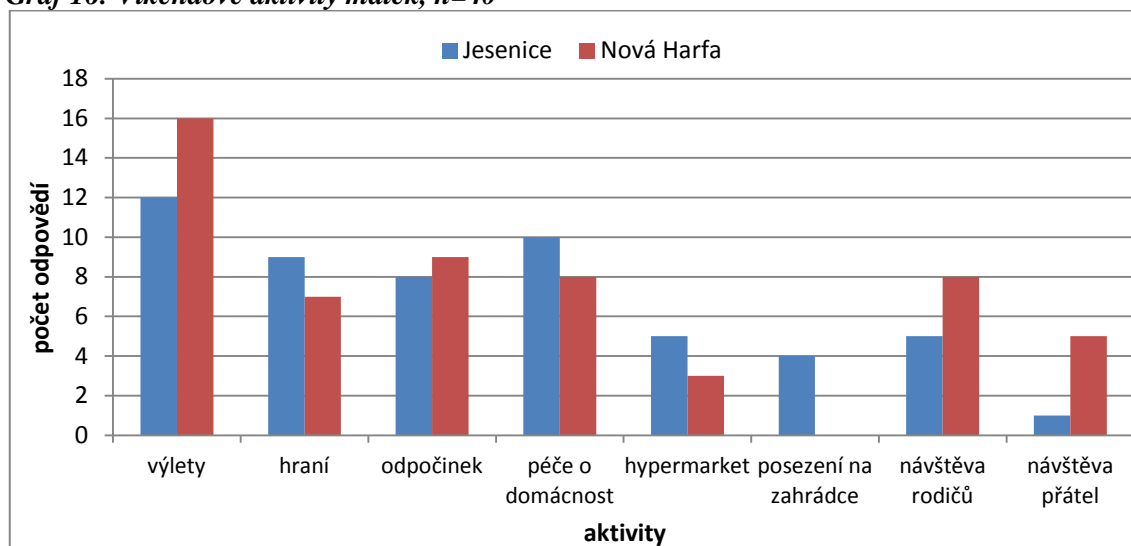

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

Graf 16 ukazuje, jakým aktivitám se matky o víkendech věnují. Pokud rodiny zůstávají o víkendech doma, nejčastěji podnikají výlety po Praze a okolí (do zeleně a přírody, do ZOO apod.), dále matky tvrdily, že si hrají s dětmi, snaží se odpočinout od celotýdenního stresu a využívají toho, že dítě hlídá partner, uklízí a vykonávají činnosti spojené s péčí o domácnost. Několik žen také uvedlo, že večer na zahrádce s přáteli nebo sousedy grilují. Překvapivě málo maminek jmenovalo o víkendech nákupy v hypermarketech spojené se zábavou.

Své rodiče a přátele navštěvují o víkendech více ženy z Nové Harfy. Tento výsledek mne ale nepřekvapil, protože rodiče a přátelé matek z Nové Harfy a jejich partnerů žijí v některých případech nedaleko, takže je mohou navštěvovat mnohem častěji.

Graf 16: Víkendové aktivity matek, n=40

Zdroj: vlastní šetření, červen 2011

6 Závěr

Hlavním cílem této práce bylo sledování každodenních aktivit matek s dětmi v suburbii a ve vnitřním městě, přičemž jsem chtěla především zachytit odlišnosti časoprostorové mobility matek v závislosti na místě jejich bydliště a zjistit, jak se dílí každodenní aktivity matek mezi jednotlivými lokalitami liší. Zabývala jsem se následujícími oblastmi každodenního života matek s dětmi: péče o dítě, čas trávený doma a na vlastní zahradce, dopravní a nákupní chování, volný čas a chování o víkendu.

Sledované lokality nového bydlení v Jesenici, která byla vybrána jako zástupce obcí v suburbánní zóně Prahy, a na Nové Harfě, která zastupuje nové bydlení v kompaktním městě Prahy, se od sebe v řadě charakteristik každodenního života matek s dětmi liší, ale naopak v mnoha dalších oblastech jsou si podobné. Je třeba si uvědomit, že výsledky práce jsou ovlivněny nejen životním stylem a preferencemi matek, ale také konkrétními podmínkami každodenního života, např. skutečností, zda matky chodí do práce či zda jejich dítě navštěvuje mateřskou školu.

Pokud se jedná o péči o dítě, významným rozdílem v obou sledovaných lokalitách je fakt, že na Nové Harfě se na péči o dítě podílejí kromě rodičů také další rodinní příslušníci, zejména prarodiče dětí. Je to způsobeno tím, že příbuzní rodin z Nové Harfy často bydlí v jiných dostupných částech města, kdežto rodiny z Jesenice jsou odkázány především samy na sebe. Aktivity, které matky se svými dětmi nejčastěji vykonávají, se v obou lokalitách velmi podobaly, nejčastěji ženy uváděly, že si s dětmi hrají a chodí na procházky zejména po okolí. Jak v Jesenici, tak na nové Harfě se potvrdila skutečnost, že jsou matky s dětmi nejvíce vázány na svůj byt či dům a jeho blízké okolí, stěžejní rozdíl je ale v tom, že matky z Jesenice mají k dispozici vlastní zahradku, kde se svým dětem také mohou věnovat. Naopak matky z Nové Harfy tráví čas s dětmi také v širším centru Prahy, které je pro ně mnohem lépe dosažitelné než pro matky z Jesenice.

V další sekci otázek na téma čas trávený doma a na vlastní zahrádce se opět potvrdila výhoda matek v Jesenici, které mají k dispozici vlastní dvorek či zahrádku a nejsou nuceny kamkoliv docházet, pokud chtějí být venku, ať už s dětmi nebo bez nich. Nejčastěji jmenované činnosti, které ženy v bytě či domě nebo na zahrádce provádí, souvisely v obou lokalitách s péčí o dítě nebo o domácnost.

V otázkách zabývajících se dopravním chováním matek jsem očekávala spíše rozdílné zkušenosti mezi lokalitami, např. že matky ze suburbánní zóny budou nuceny z Jesenice často vyjíždět, ať už do práce, na nákupy nebo rozvážet své děti do škol, školek a na kroužky, oproti matkám z Nové Harfy, které se mohou spolehnout na kvalitní obslužnost městskou hromadnou dopravou. Výzkum ale prokázal velmi podobné výsledky v obou lokalitách, matky preferují zejména automobil, a to i ty z Nové Harfy, což je především v kompaktním městě otázkou životního stylu a preferencí. Z hlediska frekvence a důvodu vyjížděky byla opět zjištěna vysoká podobnost mezi lokalitami výzkumu, neboť většina žen z obou vyjíždí z lokality svého bydliště buď několikrát v týdnu, nebo dokonce denně, a to zejména na různé výlety a nákupy, na Nové Harfě je dalším významným důvodem návštěva příbuzných a přátel.

Podobně nákupní chování matek z obou lokalit je srovnatelné. Matky často nakupují běžné zboží v okolí svého bydliště, i v Jesenici je vybavení prodejny různého typu velmi kvalitní a hojně využíváno. Dále je podobné i zastoupení matek, které nakupují i běžné zboží v hypermarketu, jdou tam pro nákup obvykle tehdy, pokud jsou někde poblíž autem. Z Jesenice se jezdí do hypermarketů hlavně v Průhonicích-Čestlicích nebo na Chodov, z Nové Harfy pak do Letňan, na Černý Most nebo do galerií Harfa a Fénix. Důležitým zjištěním je také skutečnost, že matky z obou lokalit nakupují nejčastěji a také nejraději běžné zboží samy, protože je to rychlejší, dítě je doprovází v případech, že se právě společně vrací např. z procházky a obchod mají po cestě domů.

Volný čas je jednou z nejdůležitějších složek aktivit, které ovlivňují každodenní život lidí. V této sekci otázek se projevila rozdílnost života ve sledovaných lokalitách nového bydlení. Zatímco v Jesenici uvedly necelé tři čtvrtiny matek, že volný čas ve všední den buď nemají vůbec, nebo mají občas nepravidelně, na Nové Harfě má alespoň hodinu volného času denně téměř polovina dotázaných matek. Tuto skutečnost ovlivňuje fakt, že v Jesenici je více pracujících žen, které se po příchodu domů musí postarat ještě o děti a domácnost, kdežto na Nové Harfě mají matky výhodu, že jim příbuzní děti pohlídají a tak mají více času pro sebe. Dále bylo zjištěno, že volnočasové aktivity provozují ženy v obou lokalitách buď samy nebo s partnerem či dětmi, pouze

ojediněle s přáteli, přičemž nejčastěji matky uváděly nějaký sport nebo odpočinek. Naprostá většina matek z obou lokalit tráví svůj volný čas doma nebo v okolí bydliště, v Jesenici ženy se svým zálibám věnují ve velké míře také na zahradě, naopak ženy z Nové Harfy jezdí za některými volnočasovými aktivitami do širšího centra.

Lokality výzkumu se liší také v tom, jak jejich obyvatelé tráví víkendy. Více než polovina rodin matek z Jesenice o víkendu zůstává doma a organizuje pouze krátké výlety po okolí a do Prahy, ženy jinak využívají toho, že je muž doma s dětmi a ony se tak mohou důkladněji věnovat úklidu a péči o domácnost. Naopak více než polovina rodin matek z Nové Harfy z Prahy odjíždí alespoň dvakrát v měsíci na celý víkend, ať už k rodičům některého z partnerů, na chatu či chalupu nebo na výlety.

Život ve sledovaných lokalitách přináší matkám s dětmi různá omezení, nelze však říci, že by bylo bydlení v té či oné lokalitě jednodušší nebo lepší, především záleží na tom, co rodiny preferují. Dále je potřeba brát na vědomí, že Jesenice je jednou z největších a nejlépe vybavených obcí v suburbánní zóně, zažitý obrázek suburbia, kde jsou matky nuceny svoje děti neustále někam vozit, zde naprosto neplatí, proto výsledky této práce necharakterizují plošně celou suburbánní zónu Prahy.

SEZNAM LITERATURY

- BURGESS, E. W. (1925): The growth of the city: an introduction to a research project. In: Park, R. E., Burgess, E. W., McKenzie, R. D., (ed.): The City. University of Chicago Press, Chicago, s. 47-62.
- ČERMÁK, J. (2003): Postavení ženy ve společnosti se zaměřením na Českou republiku. Dostupné z WWW:
<<http://www.e-polis.cz/nezarazene-clanky/33-postaveni-zeny-ve-spolecnosti-se-zamerenim-na-ceskou-republiku.html>> [27. 4. 2012]
- DIJST, M. (1999): Two-earner families and their action spaces: a case study of two dutch communities. *Geojournal* 48, č. 3, s. 195–206.
- DISMAN, M. (2000): Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. Karolinum, Praha, 372 s.
- DOLEŽALOVÁ, G., OUŘEDNÍČEK, M. (2006): Životní styl obyvatel v suburbánní zóně Prahy. In: Ouředníček, M. (ed.): Sociální geografie Prahy. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 143-159.
- ELLEGÅRD, K. (1999): A Time-geographical Approach to the Study of Everyday Life of Individuals – A Challenge of Complexity. *Geojournal* 48, č. 3, s. 167–175.
- FOLEY, D. (1954): Urban Daytime Population: A Field for Demographic-Ecological Analysis. *Social Forces*, 32, č. 4, s. 323–330.
- FRIBERG, T. (1993): Everyday Life: Women's Adaptive Strategies in Time and Space. Lund University Press, Lund, 218 s.
- GANS, H. (1968): Urbanism and Suburbanism as Ways of Life. In: Pahl, R.E. et al.: Readings in Urban Sociology. Pergamon Press, Oxford, s. 95-118.
- GEIST, B. (1992): Sociologický slovník. Victoria publishing, a.s., Praha, 647 s.

- GOLLEDGE, R., G., STIMSON, R., J. (1997): *Spatial Behavior: A Geographic Perspective*. The Guildford Press, New York, 620 s.
- GONDOVÁ, G. (2004): *Životný štýl obyvateľov v suburbánnej zóne Prahy*. Diplomová práca. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 108 s.
- HANÁK, M. (2006): *Životní styl obyvatel kondominia v kompaktním městě aneb „Bydlí jinde, pracují ve stejném místě a žijí stejně?“*. Diplomová práce. Praha: FSV UK, Institut sociologických studií, katedra sociologie, 58 s.
- HRŮZA, J. (1977): *Slovník soudobého urbanismu*. ODEON, Praha, 341 s.
- HUR, M., MORROW-JONES, H. (2008): *Factors That Influence Residents' Satisfaction With Neighborhoods*. *Environment and Behavior*, 40, č. 5, s. 619-635.
- IRA, V. (2001): *Geografia času: Prístup, základné koncepty a aplikácie*. *Geografický časopis*, 53, č. 3, s. 231-246.
- JANDOUREK, J. (2001): *Sociologický slovník*. Portál, Praha, 285 s.
- KUBÁTOVÁ, H. (2010): *Sociologie životního způsobu*. Grada, Praha, 272 s.
- LENNTORP, B. (1999): *Time-geography: at the end of its beginning*, *Geojournal*, 48, č. 3, s. 155-158.
- LU, M. (1999): *Determinants of Residential Satisfaction: Ordered Logit vs. Regression Models*. *Growth and Change*, č. 30, s. 264-287.
- MUSIL, J. a kol. (1985): *Lidé a sídliště*. Svoboda, Praha, 336 s.
- NOVÁK, J. (2004): *Časoprostorová mobilita obyvatel a strukturované prostředí metropolitní oblasti*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 112 s.
- OUŘEDNÍČEK, M. (ed.) (2006): *Sociální geografie Pražského městského regionu*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 159 s.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2008): *Suburbanizace a vývoj měst*. In: *Suburbanizace.cz*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 10-17.
- PACIONE, M. (2003): *Urban Environmental Quality and Human Wellbeing – A Social Geographical Perspective*. *Landscape and Urban Planning*, 65, s. 19-30.
- PARK, R. E., BURGESS, E. W. (1921): *Introduction to the Science of Sociology*. University of Chicago Press, Chicago, 606 s.

- PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. (2002): Výkladový slovník cestovního ruchu. MMR, Praha, 448 s.
- PERGLER, P. a kol. (1969): Vybrané techniky sociologického výzkumu. Svoboda, Praha, 767 s.
- PERMANTIER, M., BOLT, G., HAM, M. (2011): Determinants of Neighbourhood Satisfaction and Perception of Neighbourhood Reputation. *Urban Studies*, 48, č. 5, s. 977-996.
- POSPÍŠILOVÁ, L. (2007): Skutečné obyvatelstvo centra Prahy a každodenní život v jeho lokalitách. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 133 s.
- PORTEOUS, J. D. (1977): *Environment & Behavior. Planning and everyday urban life.* Addison-Wesley publishing company, Reading, 446 s.
- PRATT, A. (1996): Coordinating Employment, Transport and Housing in Cities: An Institutional Perspective. *Urban Studies*, 33, č. 8, s. 1357-1375.
- PULDOVÁ, P., NOVÁK, J. (2008): Suburbanizace a sociální prostředí. In: *Suburbanizace.cz.* Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 40-53.
- REDAKCE STAVEBNÍHO FÓRA (2006): Nová Harfa, Nové Vysočany, nová Praha 9. Dostupné na WWW:
<<http://www.stavebni-forum.cz/cs/article/8005/nova-harfa-nove-vysocany-nova-praha-9/>> [3. 6. 2011]
- STRMISKA, Z. (1970): Malý sociologický slovník. Svoboda, Praha, 614 s.
- SÝKORA, L. (2001): Proměny prostorové struktury Prahy v kontextu postkomunistické transformace. In: Hampl, M. a kol.: *Regionální vývoj: Specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie.* Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Praha, s. 127-168.
- SÝKORA, L. (ed.) (2002): *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky.* Ústav pro ekopolitiku, Praha, 191 s.
- ŠTÁSTKA, J. (2010): Časoprostorová mobilita studentů v Praze. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 72 s.
- TEMELOVÁ, J., NOVÁK, J. (2007): Z průmyslové čtvrti na moderní městské centrum: proměny ve fyzickém a funkčním prostředí centrálního Smíchova. *Geografie - Sborník České geografické společnosti*, 112, č. 3, s. 79-97.

TEMELOVÁ, J., NOVÁK, J., POSPÍŠILOVÁ, L., DVOŘÁKOVÁ, N. (2011): Každodenní život, denní mobilita a adaptační strategie v periferních lokalitách. Sociologický časopis, 47, č. 4, s. 831-858.

VILHELMSON, B. (1999): Daily mobility and the use of time for different activities. The case of Sweden. GeoJournal, 48, č. 3, s. 177–185.

WIRTH, L. (1938): Urbanism as a way of life. The American Journal of Sociology, 44, č. 1, s. 1-24.

WOKOUN, R., VYSTOUPIL, J. (1987): Geografie cestovního ruchu a rekreace. VŠE, Praha, 250 s.

ZELEDOVÁ, S. (2006): Nová bytová výstavba v Praze a její dopady na sociálně prostorovou strukturu čtvrtí. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 130 s.

DALŠÍ ZDROJE

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2011a): Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2011. ČSÚ, Praha. Dostupné na WWW:

<http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/publ/1301-11-r_2011> [10. 6. 2011]

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2011b): Počet obyvatel v městských částech Prahy. ČSÚ, Praha. Dostupné na WWW:

<http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?vo=null&cislatab=DEM9020PC_MC&kapitola_id=370&null> [10. 6. 2011]

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2011c): Vzdělanostní struktura populace ČR, r. 2010. ČSÚ, Praha. Dostupné na WWW:

<<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3101-10>> [10. 6. 2011]

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2012a): Data o dokončených bytech v Praze letech 2000-2009. Statistická ročenka hl.m. Prahy, ČSÚ, Praha.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2012b): Správní členění hlavního města Prahy podle vyhlášky hl. m. Prahy č. 55/2000. ČSÚ, Praha. Dostupné na WWW:

<[http://www.czso.cz/xa/edicniplan.nsf/t/8F00515270/\\$File/02%2022%20spravnich%20obvodu.jpg](http://www.czso.cz/xa/edicniplan.nsf/t/8F00515270/$File/02%2022%20spravnich%20obvodu.jpg)> [10. 3. 2012]

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2012c): Co ukázaly předběžné výsledky sčítání lidu ve Středočeském kraji? ČSÚ, Praha. Dostupné na WWW:

<http://www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/co_ukazaly_predbezne_vysledky_scitani_lidu_ve_stredoceskem_kraji> [5. 3. 2012]

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2012d): Data o dokončených bytech ve Středočeském kraji v letech 2000-2009. Statistická ročenka Středočeského kraje, ČSÚ, Praha.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2012e): Věkové složení obyvatel k 31.12.2010. ČSÚ, Praha. Dostupné na WWW:

<<http://czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/4003-11>> [28. 4. 2012]

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2012f): Věkové složení obyvatelstva hl. m. Prahy 2010 včetně územní úrovně správních obvodů a městských částí. ČSÚ, Praha.

Dostupné na WWW:

< <http://czso.cz/x/krajedata.nsf/oblast2/obyvatelstvo-xa>> [28. 4. 2012]

GoogleMaps.com. Dostupné z WWW: <http://maps.google.cz/>

Mapy.cz. Dostupné z WWW: <http://www.mapy.cz/>

Finep CZ a.s. Dostupné z WWW: <http://www.finep.cz/cs/>

BEMETT a.s. Dostupné z WWW: <http://www.vasebyty.cz/>

Renix a.s. Dostupné z WWW: <http://www.renix.cz/>

T.L.S group a.s. Dostupné z WWW: <http://www.tls.cz/>

PŘÍLOHY

Příloha 1: Záznamový arch pro řízený rozhovor

ŘÍZENÝ ROZHOVOR PRO DIPLOMOVOU PRÁCI „KAŽDODENNÍ ŽIVOT MATEK S DĚTMI V SUBURBÁNNÍ ZÓNĚ A VE VNITŘNÍM MĚSTĚ“

1. *Popište složení členů Vaší domácnosti:*
2. *Jak dlouho bydlíte v této lokalitě?*
 - *Uveďte, proč jste se sem přistěhovala/i*
 - *Jste s lokalitou Vašeho bydliště spokojená?*

1 - 2 - 3 - 4 - 5
 - *Chcete se odtud odstěhovat?*
 - *Pokud ANO, kam a proč*
3. *Chodíte do práce/věnujete se podnikání?*
 - *Pokud ANO, kolikrát v týdnu?*
 - *Kolik hodin denně?*
 - *Jaký dopravní prostředek k tomu používáte a jak dlouho trvá jedna cesta?*
 - *Kde je v té době Vaše dítě?*
4. **PÉČE O DÍTĚ**
 - *Kdo se podílí na péči o Vaše dítě a jak často?*
 - *Popište, které aktivity provádíte nejčastěji se svým dítětem/děťmi a kde?*
 - *Navštěvuje Vaše dítě mateřskou školu?*
 - *Pokud ANO, kolikrát v týdnu?*
 - *V kolik hodin a kdo tam dítě doprovází?*
 - *V kolik hodin a kdo ho vyzvedává?*
 - *Jaký dopravní prostředek k tomu používáte a jak dlouho trvá jedna cesta?*
 - *Navštěvuje Vaše dítě nějaké mimoškolní zařízení/mateřské centrum?*
 - *Pokud ANO, jaké?*
 - *Kolikrát v týdnu?*
 - *V kolik hodin a kdo tam dítě doprovází?*
 - *V kolik hodin a kdo ho vyzvedává?*
 - *Jaký dopravní prostředek k tomu používáte a jak dlouho trvá jedna cesta?*
5. **ČAS TRÁVENÝ V DOMÁCNOSTI A NA VLASTNÍ ZAHŘÁDCE**
 - *Kolik času průměrně trávíte denně doma/na zahradě?*
 - *Jaké aktivity zde provádíte?*
6. **DOPRAVNÍ CHOVÁNÍ**
 - *Jak často vyjíždíte z okolí svého bydliště?*
 - *Pokud denně, cestováním trávíte:*
 - *Jaký způsob dopravy nejčastěji používáte?*
 - *Jaký je nejčastější důvod opuštění okolí Vašeho bydliště?*

7. NAKUPOVÁNÍ

- Kde realizujete většinu Vašich běžných nákupů?
- S kým nejčastěji nakupujete potraviny?
- Kolikrát v týdnu průměrně nakupujete a jak dlouho Vám to trvá?
- Jaký dopravní prostředek k tomu používáte?

8. VOLNÝ ČAS

- Kolik volného času denně průměrně máte?
- S kým trávíte většinu Vašeho volného času?
- Popište, které volnočasové aktivity provozujete nejčastěji, kde a jak často.

9. Popište Váš běžný víkend.

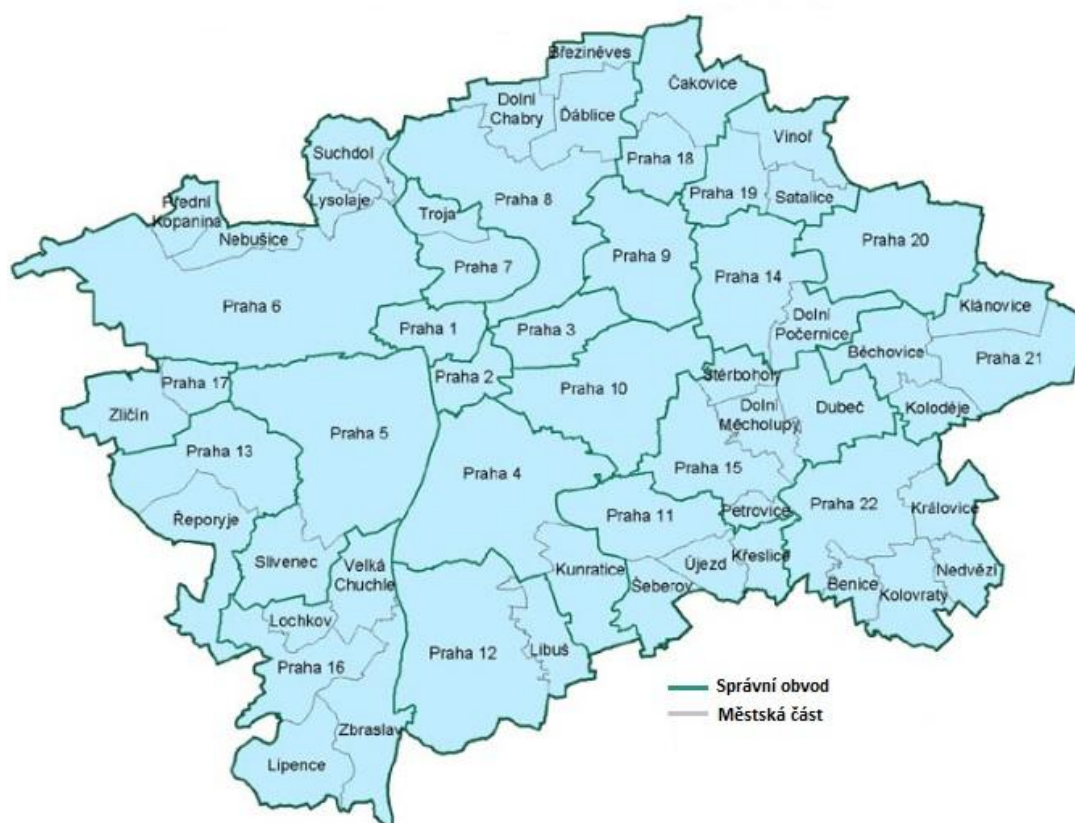
SOCIOEKONOMICKÉ ZNAKY RESPONDENTA

Věková skupina: a) do 18 b) 18 – 25 c) 26 – 35 d) 36 – 45 e) 45+

Dokončené vzdělání: a) základní b) vyučena c) střední s maturitou d) vyšší odborné
e) vysokoškolské

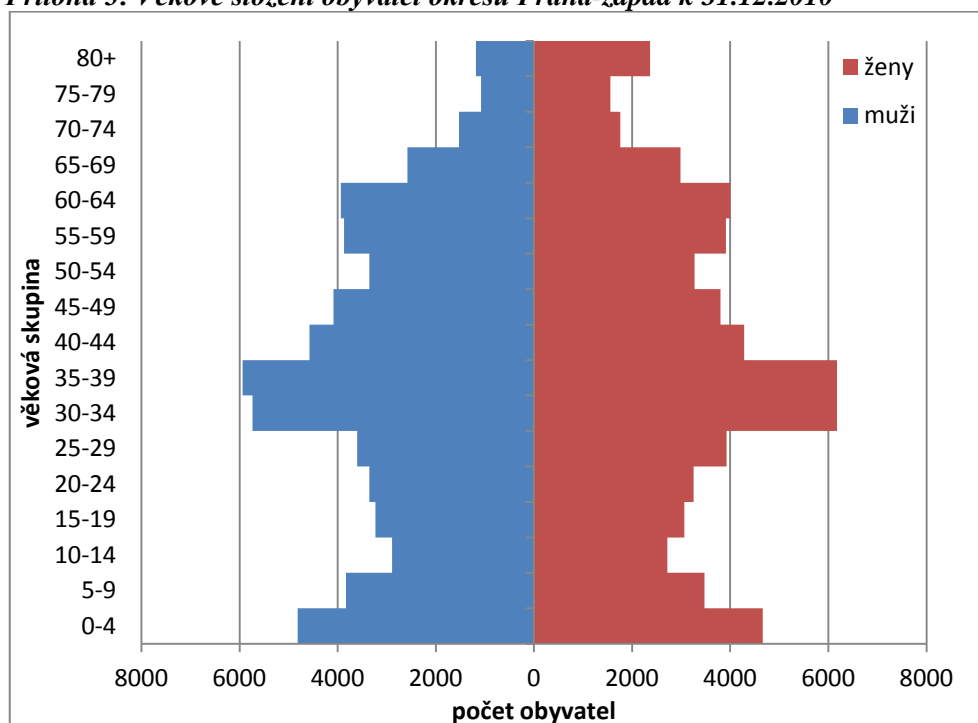
Ekonomická aktivita: a) MD b) zaměstnaná c) podnikatelka d) žena v domácnosti

Příloha 2: Správní členění hlavního města Prahy

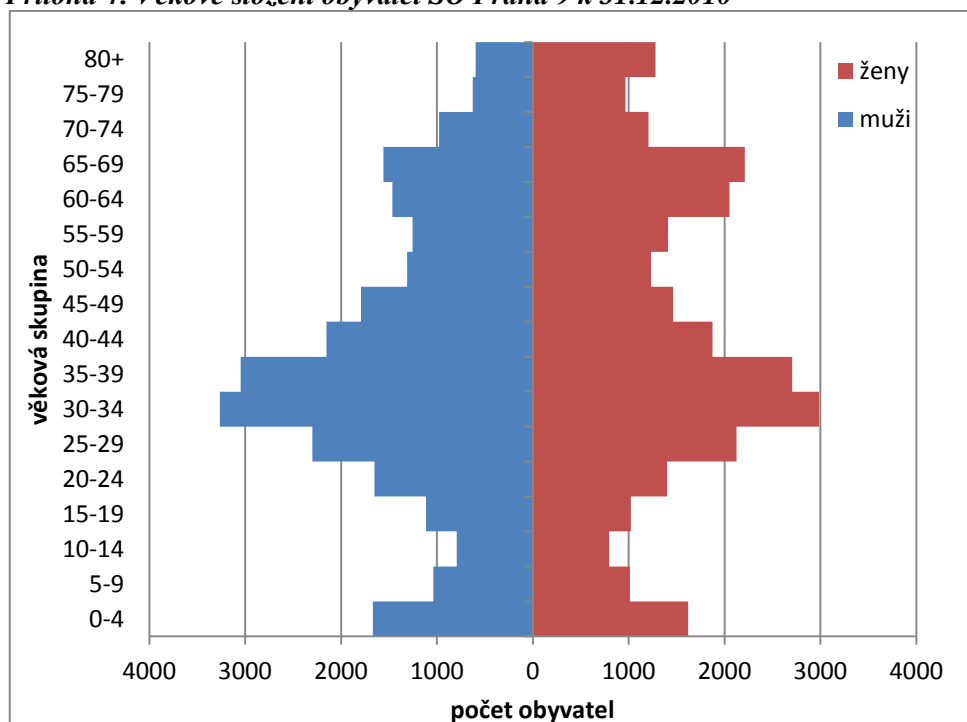
Zdroj: ČSÚ (2012b)

Příloha 3: Věkové složení obyvatel okresu Praha-západ k 31.12.2010

Zdroj: ČSÚ (2012e), upraveno

Příloha 4: Věkové složení obyvatel SO Praha 9 k 31.12.2010

Zdroj: ČSÚ (2012f), upraveno

*SO – správní obvod